Moholy-Nagy: Üvegarchitektura

MA

AKTIVISTA FOLYÓIRAT

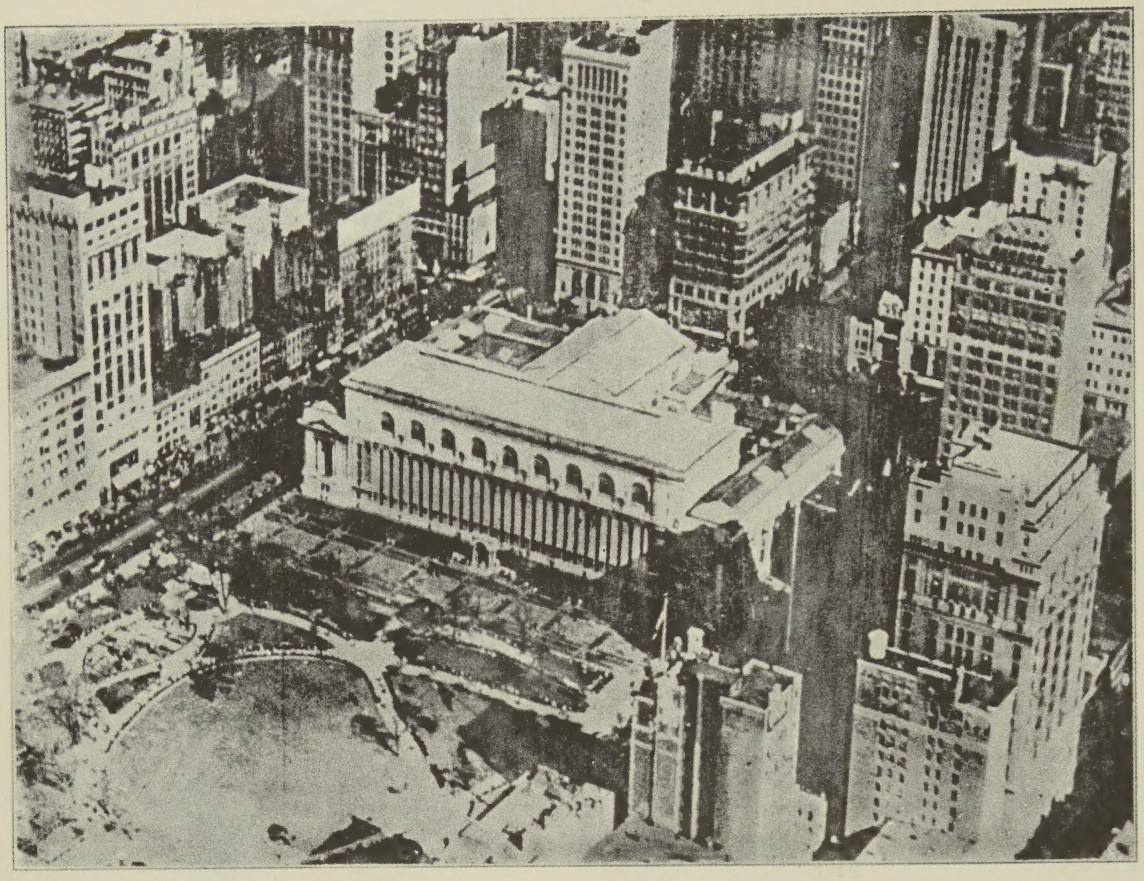

Repülőfelvétel New Yorkról Verlag Wasmuth A. G. Berlin

MÉRLEG ÉS TOVÁBB

A **MA** hét év előtti elindulása óta világháboru, forradalom, ellenforradalom van mögöttünk s most két évi emigrációnk után még mindig kergetetten és vérünk nyugtalanságával telten számvetést csinálunk önmagunkban a világ előtt — a müvészetért, mint az ember legteljesebb életformájáért. Azért a formáért, ami százszázalékig egy a mi jelenlévő, az igénytelenség sablónjaiba beletörni nem akaró emberségünkkel s ami nélkül elvesztenénk életünk aránylagos tisztaságát, alkotó karakterünket. Számvetést csinálunk ugyanolyan józan ésszel, mint a jó kereskedő, a mérleg egyik serpenyőjébe tesszük magunkat, az alkotó egyedeket, a másikba pedig a fogyasztó tömeget az ő vaksi és rubrikáseszü kritikusaival, akik mikor mi azt mondtuk vörös, ők a legjobb esetben is csak pirosat motyogtak s ha mi most azt mondjuk bibor, ők vakságuk teljes szépségével a vörösre esküdnek. Iszapos, nehezen letörülhető kerékkötői ők az előbbre mozgó akaratnak s néha-napján számolni kell velük, mert nagy az ő erejük a terméketlenségben.

Valaki felszaggatta előttünk a célirányos sineket s ma keresztutnál állunk.

Látjuk, abban a zürzavarban, amit a világháboru és a be nem teljesedett forradalmak hagytak ránk, nem alaptalan félelemmel vagy nekiszánt elkeseredéssel kérdezi a mai ember: Merre? Hová? A zuduló hullámok völgybe hajoltak s egy küzdelmes fölfelé tolakodás után, szinte máról-holnapra ketté szakadt a végtelen menet s anélkül, hogy politikával vagy gazdasági átszerveződéssel segiteni lehetne rajta: lett forradalomelőtti és forradalom utáni ember.

Az egyik fél jámbor pacifizmusában vagy magára erőltetett süketségében, vakságában átremegte a forradalmat s most, mint az egyetlen lehetőség után valami örökölt gesztussal, át

nem élt, le nem értékelt romantikával kiabál a forradalom után. Kollektivitás, etika és egyéb öblös jelszavak puffognak ki a szájukból, ugy mintha az utóbbi három-négy év alatt semmi különösebb nem történt volna a föltörekvő emberrel. S valóban velük semmi sem történt azon kivül, hogy a háboru utáni pacifizmusuk átszépült forradalom utáni humanizmussá. Lelkileg ők a forradalom előtti időket élik s részükre a reakció árnyékában elkövetett „bátor gesztus" rózsaszinü szentgyörgyködés nem is jelentett kompromisszumot. Kiáltanak, de hangjuk kong az élettelenségtől.

A másik tipus, egész emberi életével átszenvedte a világháborut, mint egyetlen megváltó lehetőségre tért át, a forradalom utjára s mindaz, amit máig végig csinált, mint figyelmeztető és kérdőrevonó valóság áll előtte egy gyökeréig fölzaklatott élet tükrében. Amit tett százszázalékos akarattal és hittel tette s ma az erők kétségtelen eltolódásában számára csak egy mód maradt a tovább élhetéshez: a konzekvenciák levonása után uj kapuk kinyitása a megujhódott cél felé! Mert a forradalom utja összeesik az igazság és teljes hit utjával.

Aki ma tovább akar jutni, annak nem csak környezetével szemben, de önmagában is tabula rázát kell csinálnia.

Mi magyarnyelvü aktivista müvészek 7 éves küzdelmeink után, mint lehasznált ruhát, levetettük már-már jövedelmezőnek igérkező multunkat s mint 7 évvel ezelőtt, de tapasztalatokban gazdagabban, mélyebbre gyökeredzett tudással, tehát egy sokkal magasabb szinvonalon ujra kezdjük utunkat a környezetében és önmagában fölszabadult ember felé.

Nincsenek többé a nagy általánosságból kikapott jelszavaink és nincs többé politikai járszalagnak fölhasználható pátoszunk.

A tegnapi megválthatódás nagy igéretei átestek a rostán.

És a tegnapi ugynevezett teljes müvészet teljes szépségei is átestek a rostán.

Aki tehát ma természetéből eredőn müvészetet akar csinálni, annak ki kell hasitania magából a tegnap örömeit csakúgy, mint a tegnap fájdalmait.

Mindaz, amit eddig csináltunk jó lehetett a maga nemében és a maga idejében, mert stilisztikai és esztétikai külső ráhatások nélkül egyek voltak velünk az alkotókkal, de ma már ránk nézve nem jelenthetnek azok többet, egy idő kereteiben lezárt minusznál. Lámpások ők a tassu menetelőknek, de a messze mögöttünk fekvő utakon világitanak.

Az élet teljességének megélésére és megmutatására jöttünk és nem döbbentünk meg azon, hogy minden előbbre lépésünknél messzebbre kitolódik előttünk a horizont. És ez az amit rigorózus kritikusok és politikai szatócsok kijavithatatlanul rovásunkra irnak, ez a célunk benem érhetősége adja meg az életre és teremtésre összeállt lényünk megkülönböztetett karakterét.

Büszkék vagyunk rá, hogy folyóiratunk utolsó számaiban elérkeztünk fejlődésünk második stációjához.

Ki kell hangsulyoznom azonban előre, hogy itt nem egy lényegbeni megváltozásról vagy csak a célkitüzés eltolódásáról is, hanem egy agitativ akarat uj erőfölgyülemléséről, épen világszemléleti gyökereinkből táplálkozó müvészetünk tovább-változásáról van szó.

A fa él és a fa ujra kivirágzott.

Ezek a virágok a kollektiv életérzés hajtásai.

Mert körülöttünk is már alig vitatható, hogy a Ma müvészete nem a passziv széplelkek vagy romantikus versfaragók bravurstiklije jópolgárok mulattatására, hanem a mellettünk kushadó vagy szalmalángoskodó életek akváriumában egy teljesebb emberi lét aktiv forma keresése, részben formába állása. Hogy mi a müvészeten keresztül fejezzük ki magunkat, teljesen másodlagos tény a kritikus részére. Semmi kétség, hogy az élet bármely más területén ugyanilyen eredményességgel vagy eredménytelenséggel felléphettünk volna. Az alkotó karakter előtt a társadalmi eltolódások vagy szakmai különbözőségek csakugy nem jöhetnek komolyan számitásba, mint ahogyan a sokat emlegetett anyag nem lehet végzetesen ellenálló a megnyilatkozni akaró énnel szemben. Ez az én principiális erő mindenek felett. Tendenciája a szociális törekvésekkel összeeső kollektiv élettendencia, külső megjelenési formája a

jelenlévő erő aktivitásának és biztonságérzetének állapot és értékmérője. Innen vannak a különböző korszellemek különböző megjelenési formái, tekintet nélkül minden művészi (mert ez a legintenzivebb megélés és fölélési lehetőség) alkotásra.

És nincsenek véletlenségek és nincsenek tévedések.

Csak erőkülönbségek vannak.

És örök kényszerü mozgás van.

A művészet, mint emberi alkotás két arccal mutatta meg magát a világnak: a belenyugvón széthulló és az akarattal uj egyensulyba kivánkozás állapotában. Az egyikben, mint eleven tényező az individuális, másikban a kollektiv szellem van jelen.

Az élet vonalai tehát állandó föl és elmerülésben hullámzanak.

A mi generációnk első lépése ennek a hullámzásnak a fölfelé lendülésébe esik.

Az előttünk járók lemaradtak agyonmagolt filozófiájukkal és vérszegény művészeti doktrináikkal s mi egyszerre kiáltottuk ki eszmélő ember voltunk élni és alkotni akarását.

Kollektiv erőnek éreztük magunkat, mint művészeknek szavunk volt az emberért, hogy megmutathassuk önmagunkat s épen az ugynevezett szocialista művészettel akadtunk először szembe. A tömegek közül valók voltunk minden porcikánkban és ők nem értettek meg bennünket, mert eddigi szószólóik egészen más értelemben és egészen más formában szóltak hozzájuk. A szocialista irodalom eddigi ismérve a nyomor fölötti szentimentális siránkozás vagy a nyakig müvészeknél ennek a bűzös, baromi állapotnak érzelmes elképzelésekkel és szócicomákkal való földiszitése volt. És mi ezen a mükönnyekből vagy kispolgári jóhiszemüségből összefércelt ingoványon azt mondtuk: az élet értelmét nem a magával tehetetlen gyöngeség, hanem az erő adja meg. És mi munkáinkban a szociális nyomoruság helyett a tömegek észre nem vett, ki nem hangsulyozott vagy a müvészettel mint narkótikummal még jobban lebágyasztott ereje kapott kifejezést.

Hittünk és dolgoztunk az elkövetkezendő világváltozásért, hittük, hogy ezt a változást a tömegek ereje fogja fölidézni és hittük, hogy az ő erejük fogja az uj egyensulyt is alánk teremteni. A levegő tele volt tüznyelvekkel és mi tele voltunk megváltóvárással.

A magyar irodalomban a mi nyelvünkön született meg az uj értelmü óda és az első tömegéposz.

És a nagy ismeretlen táborból jöttek az erejüket érző fiatalok, megértettek bennünket és ők jelentették a harcok majdnem egyetlen reális és etikai lendületét.

De mindez kevés volt, mert hiába láttuk meg mi a tömeg erejét, ha ő legbensejében tele volt még a maga reménytelen multjával.

Az idő elment fölöttünk anélkül, hogy az uj ember megmutatta volna nekünk vidám és piros arcát.

És aki lát ma, annak látnia kell, hogy ez nem a mult erején, hanem a jelen gyöngeségén mulik.

És mi itt állunk az uj erőpróba előtt.

Politikusok rázzák ki fejükből a politikai rakétákat és a müvészek öljék meg magukban a romantikus pátosz dicséretgyertyáit.

Aki ma a tömeg dicséretére szól, az a tömeg halálára harangoz.

Uj periódusba értünk.

Aki kezdeni akar valamit, annak elölről kell kezdenie mindent.

És mi hajlandók vagyunk levetkőzött lelkünkkel, multtalanul és majdnem társtalanul ujra elindulni, akik tegnap már mellettünk jártak, ma készek ujra megtagadni, mert ismét nemértenek meg bennünket. Az idő elforditotta fölöttünk hangos vitorláit és ők a tegnap mozdulatlanságát keresik bennünk. A magunk és az ő saját szép tradiciójukat. S mint évekkel ezelőtt a nyomor előimádkozóinak most az ő testvéri szólitgatással teletömködött füleiknek is rikácsol a hangunk, istentelen csipővasak ágaskodnak ki a szemeinkből, s a jó sziv helyett valami ujra nyugtalan ördög zörömböl a keblünkben.

S ha ez igy van — mégis ez a mi legnagyobb dicséretünk.

Mert egyetlen magunkért az életünkért, mindnyájunk életéért akaratban, akcióban és formában ujra tudtuk szülni önmagunkat ott, ahol minden aludni készül tehetetlensége babérjain.

Kassák Lajos

Roul Hausmann: Jelzőállomás 1919 (Német)

ÜVEGÓRA

Üvegszemü kisértetek szántják hajnalainkat
A szüzeket felhasitott tenyerükkel fektette elénk 1922
május
Ó ki ad Ó ki ad kendermagot az én döglött madaramnak
: a szurok rátapadt bokáimra és benne a
kiirtott csigolyájuak égő menete van
torkukból guillotin virágzik
és mennek
Hát merre?? merre??
rózsaszagu tekintetükben éneklő apácák sirnak
— — — — — — — — — — merre?
Minden templomot leöntöttek a pokol kék szineivel
a buzatáblák brekegnek
a rétek sárgák
SÁRGÁK
az emberek zöldfejüek
térdkalácsukban szögek csikorognak és
ZÖLDFEJÜEK
Ó Világ Világ
Ó jaj jaj jaj
Ó jaj jaj csak ne volnának álarcosbálak
hol a lányok rovátkás sonkái hervadnak
Ó munkások és Emberek és képeslevelezőlapok előttünk
aranyszónoklataival kelt fel a Nap
Este lett
az eperfa furulyázik
az asszony gyereket szül
És bárgyu homlokát guritja az utcára hol a hullaházak
szelidségével oszlopokban ülnek apa lány
munkás néger fakanál polgár
és féllábu ámenjeik égnek az oszlopok fölött

365-ös költő

KIS FALU SZIBÉRIÁBAN

TRISTAN TZARA (FRANCIA)

kék fény mely együtt lapit minket a plafónra pajtásom
nekem mint mindig
mint alvilági kapuk cimkéje orvosságos üvegre ragasztva a csendes ház ez barátom reszket
és aztán a lomha görnyedt tánc kinálja fel az öregséget
óráról-órára szökdécsel a cifferblatton
a lámpák mozdonyfülkék érintetlen gyöngysora száll le
olykor közénk
és megürül te ezt ugyhivod csend inni bádogtetőket
heringes skatulyák csillogása és tisztes szivem a
házakon mik alacsonyak alacsonyabbak magasabbak alacsonyabbak melyeken ügetni akarok és
kezemet a kenyérmorzsás kemény asztalhoz dörgölni aludni na ja ha lehetne
megint a vonat a jó tinó a tornyos látnivaló én a padon
maradok
mit nekem a tinó a jó az ujság ami jön hideg van én
várok beszélj hangosabban
szivek és szemek cicáznak a számban
m e n e t b e n
és kis gyermekek a vérben (az angyal ez? arról beszélek
aki közeleg)
fussunk még szaporábban
mindig mindenütt o t t m a r a d u n k a fekete ablakok
között

Ford.: *Gáspár Endre*

TAVASZI ÜNNEPÉLY

A politikusok elaludtak a rézkürtökben
a széles pemzli-mosolyú plakátragasztók nyakán.
A tömeg tátott szájával a ligeteken csüng
csak néha-néha tekint nyugatra ahonnan púpos vizesések
karcsú hegedűvirtuózokat prüszkölnek édes
hazánkra.
Egyébként az emberek mind az ünnepélyt várják a férfiak kacagó tüzoltó csöveivel
a nők esernyőivel és az este megkékült nyakára lehulló
lampiónokkal
Ó a tömegekből pálma erdők burjánoznak és hangok
tornyosodnak
mert látni akarják az új plasztikumokat
és az ájult táncosnők szent rombuszait
És a megdöglött gyárakból vörös fejű gyufák özönlenek
elő
a proletárok ottfelejtett zászlói alatt körbe-körbe éneklik
a körutakat de fejük hirtelen explodál

GÖRÖGTÜZ

összerogyott testvéreim
az állatok hasa a hegyek közt egybecsilingel a kacagásban
és a város ágyékán ezer tükör vigyorgásában hisztériásan
rángatódznak a csillagok.

Enders Erwin

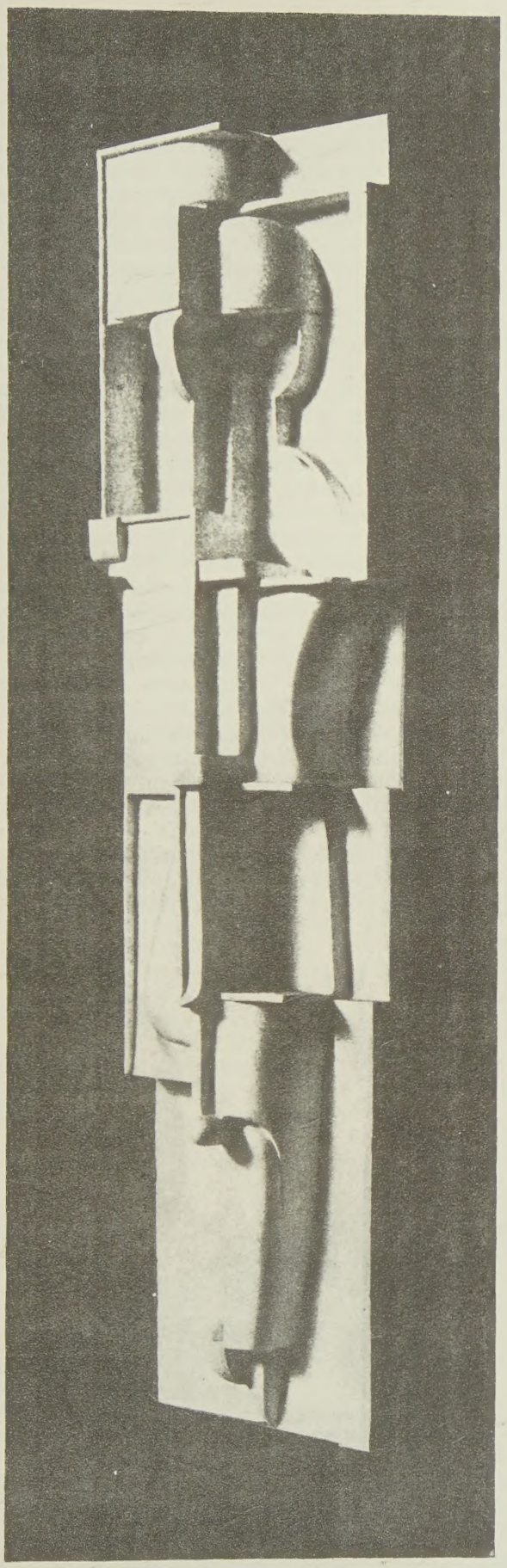

Oskar Schlemmer: Építészeti plasztika (Német).

TECHNIKA ÉS KONSTRUKTIV MŰVÉSZET

A vallásos ember az élet értelmét a teremtővel való egységben látta, kinek műve vagy szubsztanciális jelenvalósága a végtelen természet képében állott szeme előtt. A vallásos művészet istenhez törekedett, tehát leghevesebb vallomásai is a természetábrázolásnak egy széles alapjáról kellett hogy nekilendüljenek. Minél inkább vonult háttérbe egy mindent átfogó elv hivő vagy filozófiai megismerésének bizonyossága a kritikai és kételkedő értelem elől, annál szükebbre szorultak a körök, melyek zárkózottsága az embernek szilárd szellemi alapzatot nyujtott. A világ egysége és teremtő törvénye végül is egyet jelentett az emberi tudattal. Soká tartott azonban, mig ez a megismerés meg tudott szabadulni egy emberen kivül álló világrend hagyományos szemléletétől és annyira jutott, hogy a művészetben is csak emberi önkinyilatkoztatást lásson. Az expresszionizmus, még mindig misztikusan vallásos kényszerképzetek hatása alatt, a művészet szellemi magvát a természeti kép feloldásával akarta fölszabadítani. Ez az emancipáció nagy öncsalás. A természetbeli tárgyi formáknak Kandinskynál és epigónjainál látott visszatérése a tárgyatlanságnak egy vizözönös káoszába, csupán egy bizonyos geológiai, légköri vagy növényi alkatnak a képzetét kerüli el. A kép érzéki és érzelmi teljesedése embrionálisan természeti folyamat marad, és világosan megkülönbözteti az egyes elemekhez fűződő képzettársitásokat. Ezzel azonban sértetlenül megmarad az az ezerféle rost is, mely az emberi öntudatnak mint teremtő kiindulásnak gyürüjén átszövődve transzcendentális függőségek szférájába vezet. A látszólag abszolut és cselekvő alkotás állhatatlan passzivitásnak bizonyul. A szellem földalatti áramlások és mennyei káprázatok játékszerévé gyöngül. Sokkal inkább még, mint a vallásos művészet virágkorában, melynek a határozott istengondolat erőt és törvényt adott. A vallásos világrendnek feloldatlan fiziológiai, lelki és társadalmi gátlások, fékezhetetlen túltengések átkában fetrengő egész tragédiája tovább él az abszolut festészet sokértelmü anarkiájában. Az embernek a maga hatalmi körébe való visszavonulása azonban azért történt, hogy megmeneküljön a rá nézve idegen, mert megfoghatatlan és lebirhatatlan erők halálos öleléséből. Szellemének ifjan és szabadon kellett magasba szállania az elaggott vallásos, metafizikai és történelmi hagyományok lomtára alól, hogy urrá lehessen ezeknek a hagyományoknak az individualista bomlásán. Tulajdon immanens szerkezetének tudatában kellett épitkeznie, hogy jegecedő középpontja lehessen a társadalom egy uj, földi törvényességének és kulturájának: Teremtővé kellett válnia a szó legvégsőbb, legtisztább értelmében.

Szükséges volt ennek a szellemi fölemelkedésnek az értelmét és célját az abszolut festészet ellentmondó és negativ eredményeivel szemben kihangsulyozva felmutatni. Mert csak ezzel a tárgyatlanságba bujtatott természettel ellentétben világosodik meg a modern művészet egy másik tárgyatlan irányának a teremtő jelentősége, mely nem a vallásos embernek és természeti képének a katasztrófális végét jelképezi, hanem a szellemet mint kezdetet állitja elénk, mint intellektuális formák ifju tisztaságát és örömös lebegését.

A képarchitektura geometriája eredetében, mint a természettel való kiegyezés, a kubizmussal mutat távoli rokonságot. Az ábrázoló képszerüség utolsó maradványainak levetésével a szuprematizmus közelébe került, melynek szürke és laza passzivitásával szemben azonban szin és konstrukció itt férfias, egyenes aktivitást jelent. Ez a tárgyatlanság és immanens szellemi emberdokumentálás is emlékeztet emberen kivül álló valóságbeli tárgyakra. Szó lehet a forma gerendaszerkezetéről, amerikai felhőkarcolók sematikus emlékéről, modern vashidivekről stb. De a képarchitekturának a technika szelleméhez és formájához való vonatkozása nem behódolás egy emberen kivül álló: isteni vagy metafizikai természet teremtő vagy kaotizáló elsőbbségének. A technika maga is emberi mű, a tudatnak egy logikusan uralt rétegéből olyan nyers vagy előkészitett természeti energiák és anyagok körébe vetítve, melyek teljesen hatalmunkban vannak. Térformáinak egyszerü és szigoruan törvényes viszonylatai olyan rendszert alkotnak, mely teljesen önmagára alapozva áll, tiszta önuralom és a maga lényegét minden ponton teljesen képes áttekinteni. Ennek a lényegnek a tipizált volta túl van minden alanyi érzés- és ösztönlabirintokon, tragédián és patétikus erőlködésen. Nem tűr meg semmiféle személyes elkalandozást, a hangulatok elszigetelt magányának egyetlen buvóhelyet sem nyujt. Hatalmas indítások ezek olyan szellem részére, mely a metafizikai és szentimentális természeti hagyományok egész koloncát a teremtő jó istentől lefelé napjaink egyénieskedő anarkizmusáig elrugta magától és a maga vázát akarja fölépíteni, mint az élet új, tragédiásterhektől megszabadult rendjének és közösségének a gerincét. Ezek az emberi vonatkozások a szálak, melyek a képarchitekturától vissza a modern technikához vezetnek. De csak ezek. Mert a képarchitektura tárgyilagos és konstruktiv vonásainak különben semmi közük sincsen technikai művek elhatárolt hasznossági gondolatával. Formái sem ma, sem a jövőben nem vetik alá magukat semmiféle gépi célszerüségnek. Mert minden művészet magva és létjogosultsága tiszta emberi vonások nyilvánításában rejlik. Egy Lissitzky konstruktiv tárgyi fantáziába pl. technikailag lehet még annyira serkentő, művészeti tartalma az intellektuális fölérzés önértelmü dinamikájának objektiválásán mulik. Ha az utilitarizmus modern művészetünknek lényeges célja volna, nem pusztán kisérő jelensége, mely adva lehet, de el is maradhat, akkor a művészeti teremtés egyáltalán fölöslegessé és lehetetlenné válnék. Amily kevéssé tudta a régi művészet a természetet megismételni vagy fölülmulni, ép oly kevéssé áll módjában az új művészetnek, hogy a technikai formák szigoru gazdaságosságát, cél- és anyagszerüségét még csak meg is közelítse. De nincs is szüksége erre a megkötésre és önkorlátozásra. Amig élettöbbletünk van, mely a civilizáció összes hasznos követelményeinek elintézése után objektiválásra vár még, addig egyre hajt bennünket az ösztön, hogy sportot üzzünk és hogy örömeinket, földi győzelmi tudatunkat karcsu architekturákban eregessük a magasba.

A képarchitektura ilyen fölszabadult, elemi ember- és szellemenergiák kinyilatkoztatása. És mivel ennek a szabadságnak a cselekvő lendületét semmivel sem akarja megzavarni és megterhelni, ezért szállt fel transzcendentális felhőtengerek és tudatalatti mélyhomályok uralhatatlan összefüggéseiből a tér teljes, korláttalan világosságába, a forma lebegő zárkozottságához. Ezért kerüli el a tónusok hullámzó váltakozását, olvadó lirizmusok festői derülését, borulását. Ezért áll minden individualista szögletbeszoruláson kivül, geometriai formáinak teljes, rétegező frontalitásában, a párhuzamosan fölfelé törekvő tagozatok nyugalmas egyensulyában, mint az élet földi kollektivitásában és egyensulyá keltegető kiáltás, szellem architekturája: kép- és szobor-architektura.

A forma intellektuális egyszerűsége az alkotások építő anyagát a maga meztelen sajátosságában, mint vásznat, fát, üveget vagy fémet érvényesíti. Utakat egyenget

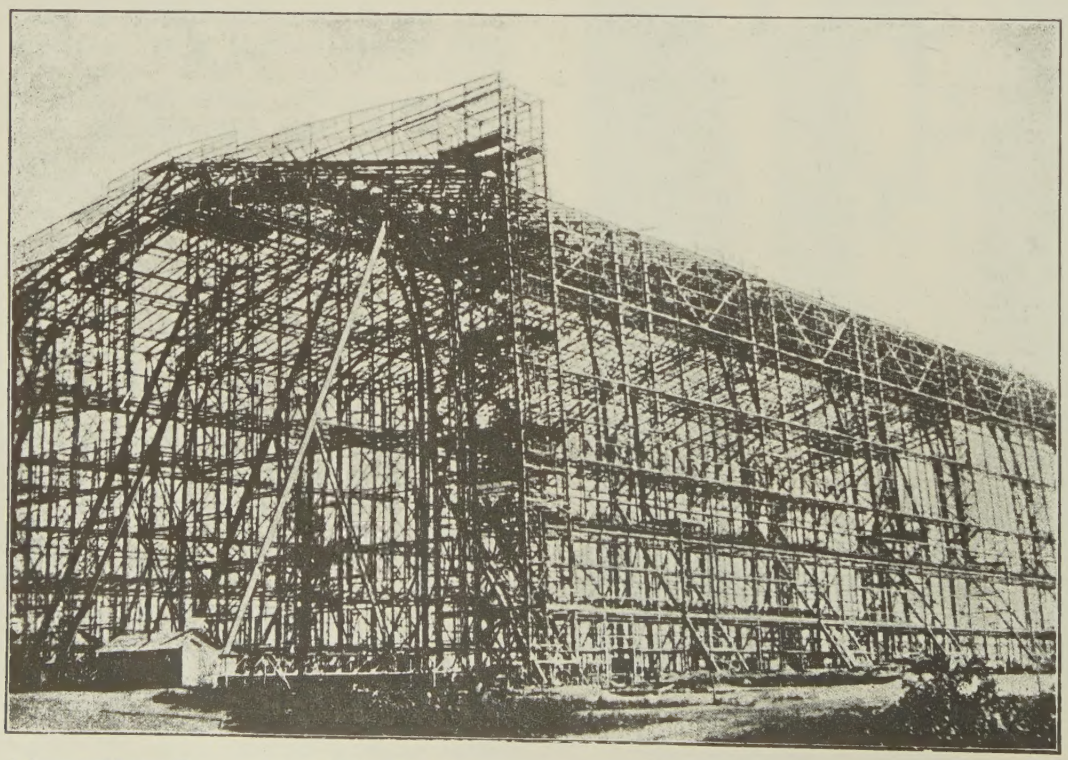

A legnagyobb aeroplancsarnok (Amerika) „De Stijl"

tehát olyan tervek géptechnikai megvalósításához, melyek szelleme, a gyárak mechanikus üzemén nevelődve, az iparnak és szellemi kinyilatkoztatásnak uj egységére fog vezetni. Igy zárul a kör, mely a gépből mint emberi és valóságbeli serkentésből kiindulva, szabad szellemarchitekturák magasságába emelkedik és ujból lehajlik a technika sikjára, hogy a forma műszaki vonatkozásaiban is reális társadalmi támasztó pontra tegyen szert.

Azt vélhetnénk, hogy az intellektuális embernek nincsen alkotó vonatkozása a természethez. Teremtő aktivitása úgy látszik csak a szellem és forma tárgyatlan architekturájára való. Moholy-Nagy az ellenkezőjét bizonyítja. Szántóföldes képei, egy falusi nyaralásnak az eredményei, ugyanazokat az energetikusan konstruktiv, intellektuálisan tisztult érzeteket objektiválják, melyekből a kép- és szoborarchitekturális művek is keletkeztek. Tehát semmi közük sincsen transzcendentálisan levezetett vagy szkeptikusan elemző természetábrázolásokhoz. Dinamikájuk azonban minden amisztikus emberi immanencia ellenére is világosan természetbeli impulzusokra reagál. De minden mélységbe és háttéri titokzatosságba nyuló kutatás nélkül. Mozgások és szinpompák lelkendező örömét gyermekies naivitással zászlóként lobogtatja végig a térben. Nincsen a világon semmi, a magyar parasztornamentikán kivül, amit fiatalság dolgában Moholy-Nagy szántóföldes képei mellé lehetne állitani. És ebben az ifjuságban, ebben az abszolut probléma nélkül valóságban rejlik a képarchitekturának is igazi kulcsa. Amig az intellektuális ember egy sötét pszihózisokban örvénylő világrend csökevényes hagyományaival verekedett, a 19. század romantikájától az expresszionizmusig, addig ellentmondó, torz, tulságosan komplikált s kérdőjellé meredt volt az arculata. Végleges és tökéletes szabadulása ettől a tragikus összeütközéstől lehetővé tette azonban, hogy önmagát egy új jövendő egészen egyszerü, vidám kezdetének érezhesse. Minden huzódozás nélkül sikká nyilhatott széjjel, földi életteljesedések határtalan perspektivája felé fordulva. A perspektivából kezének egyetlen elemi lendületével sztatikus emlékmüveket épithetett vagy szines legyezőket és zászlókat bonthatott. Kertelgetések nélkül, gondtalanul élhetett a j e l e n p i l l a n a t, az i t t l e v ő s é g jövőt igérő kisugárzásainak. Ezért a képarchitektura játékos ritmusa, sugárzó vertikalizmusa, lebegő ivelése. Ezért pompás röpülése, túl technikán és hasznoson, ezért legtárgyilagosabb, legszigorubb geometriájának is tiszta emberi boldog, meleg szimbolikája.

Kállai Ernő

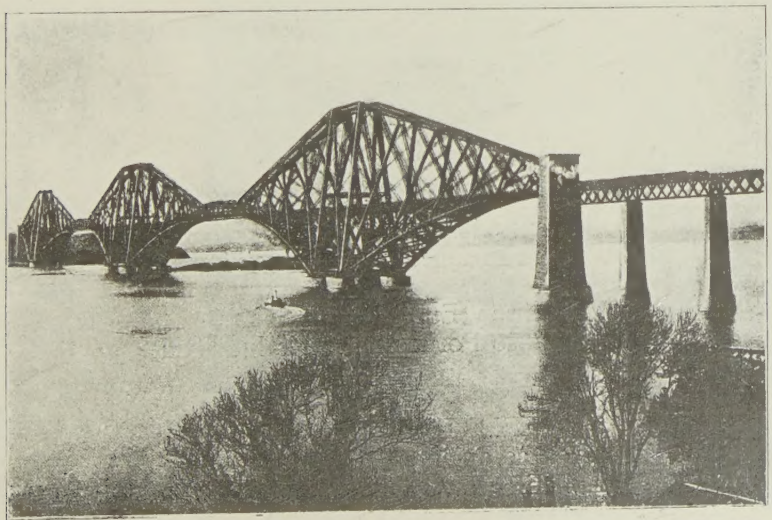

Amerikai hidkonstrukcio

Verlag Wasmuth A. G. Berlin

FÖLDERENGÉS

szivbajos gép rángatta először a forgóhengeren
izzólámpák légüresen
himbálták a hideg fényt
észak fagylaltján foktenger piros zátonyán
kézről kézre járt
a gyémánttárna alatt
folyók aranyporában
mert a föld váratlan útnak eredt
utánahajoltak az erdők
ölről ölre járt
minden forrást kikóstolt madzagon cepelte
az eget
alagútak fekete ángolnáit
hidak megfeneklett láncszemét
az uccák paralleljét cifrán összehurkolta
a házak bolondos kis púpjaikkal a házak
szaladtak szaladtak
az elinalt föld után

Forbáth Imre

TÉRUTAZÁS

GÜNTHER MÜRR

Cipelők cipelnek
Magasak emelnek
Mélységek magaslanak felhők kört magvaznak
Óriások feszülnek
Távolságok feszülnek
Messzi ivek boltozódnak
Kék növekedésen áthajolnak napzöldek
Rózsák hullnak tántorgás feltornyosodik véres hálókon át
Ivek fölött alant ivek
Üvegedés világol
Holt szivek eltörten
Szikralabdákat dobálnak
Ivek hánynak
Karcsu ivek szédületet kiáltoznak
Föltámaszkodva
Parázsláva szökőkutakat ernyed
Sziklák magasra üvöltenek
Menekülőn összekapaszkodnak
Hűvösödnek
Hidegek
Cipelők megszakadnak
Magasodnak
Zsinegek sziporkáznak
Tiszta üveget
Távolságok feszülnek Ivek Magasodnak
Vér üvegesedik
Teher megkönnyül
Acél elfáj
Röpülés iveket óriásokat távolit
Hálók szakadnak
Áttántorgott óriások
Tévelygőn zúgnak
Dermedtségek csuszkálnak
Szétkiáltott zuhanás.

Ford.: Barta Sándor

PRÓZA: 25

Költők rozsakereteket álmodnak a lányok ágyékára
Szabók a vasalókat a tűzfalakra forgatják
Malterosok fütyére városok nőnek ki a földből
S mi az ablaktalan cellák alján
Felétek énekelünk emberek!
De jaj betakarództatok az asszonyok testével
Felétek anyák!!
Ti az ágyak alján játsztok bujocskát
Pedig kiáltásaink alatt beszakadnak a hegyek
Testünk elég a gyertyákkal
S a város alatt az uj folyó is a mi szemeinkből árad
Karjainkat hiába nyujtjuk felétek
Ti most a tavasz és a virágok elé énekeltek
S mi csak ülünk, ülünk a fekete rácsok előtt
Emberek!
Nyissátok föl az ajtókat
Vagy vegyétek el az életünket!
Életünket!!
Jaj!!!
Az ajtó előtt valaki testéből szuronyok énekelnek

Ujvári Erzsi

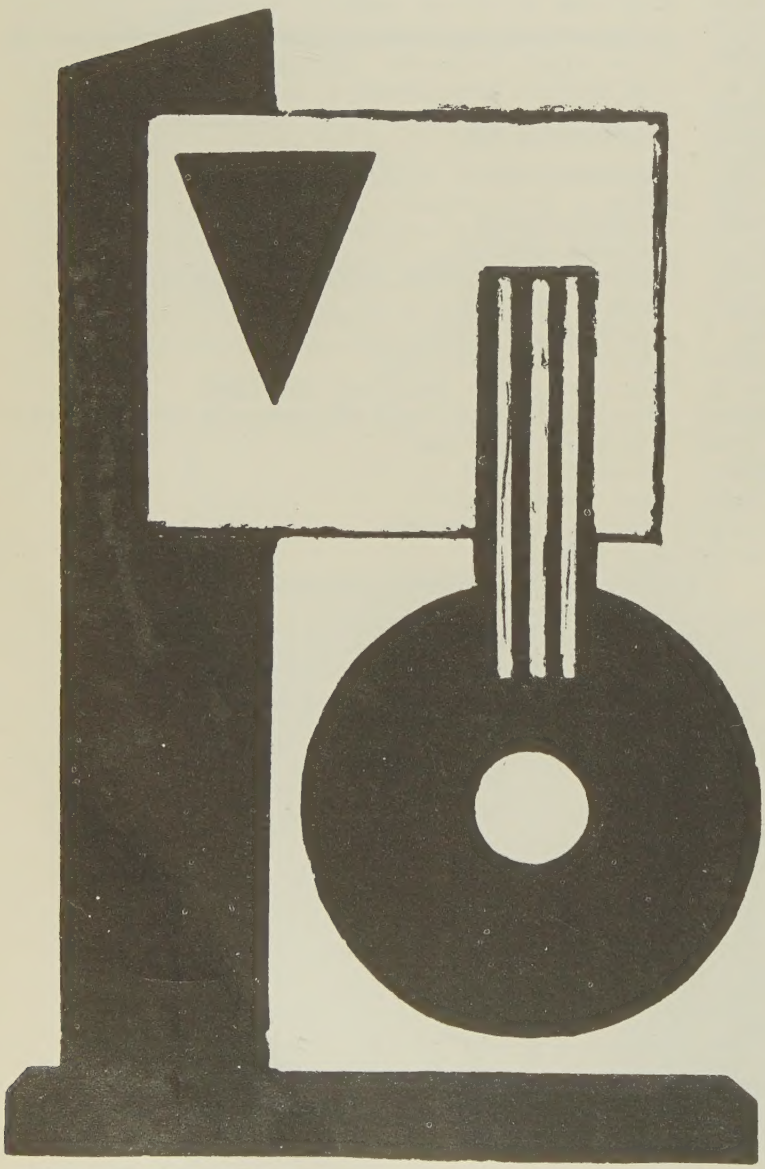

Kassák Lajos: Képarchitektura

HEREROASSZONYOK DALA

(ÉSZAKNYUGAT AFRIKA)

ő öreg
mellei összetöpörödtek
senki nem akar neki tehenet ajándékozni

ha vizet megy meriteni
nevetnek a vidám fekete férfiak
akik erősek hányavetik
és kicsufolják őt a háta mögött
de ő azért visz nekik vizet és ebédet
öreg mondják
öreg és összetöpörödött mint a halott gyertyánfa
amelyet egyszer vörös virágok diszitettek
ezek nem néznek az ő összeszáradt mellei mögé
szivéből még vörös virágok virágoznak

ő öreg
senki nem akar neki tehenet ajándékozni

Claire Goll után

13

LJUBOMIR MICIČ (S H S)

Kerékfürészek fürészelik belét álnok utaknak
Inquisició!
Lányok meztelen térde fát hajit pincébe
Szabad szerelem
PÉNZ
Gonoszak vörösarcu emberek
Szemek mindig asszonycombokon

Fekélyházak előtt állnak csukott fekete
Taxi fiákerek
Őszt nyikorognak csontjaink
Homlok csontok!
Agy az aeroplánban
Barbárzseni szét-zuz homlokcsontokat
Nyugati mammutok
Bikaviadalok Párisban és Londonban
Emberek Marson és napon
Asszonyok alfán és holdon
Még nincsenek emberek a mi földünkön

Wolgaszelek éhet bőgnek
Oroszvotka édeszöld
Halált okoz
Oroszország szerelmetvágyó Dantonját akasztiák
Tömegtaps!

Fekete tengerhajók
Pergőtüz
Matrozlázadás
Vörös Szirénák
Odessza-Gibraltár
Nyugtalan táncolnak mágnestüi minden kompasz nak
Villámirány Európa!
Revolució Portugáliában és Indiában

Fel
SZELLEMHEROIZMUS
Keleti aeroplán
EMBER
Misztika

Ford: Kovács Kálmán

J. Lipschitz: Szobor (Francia)

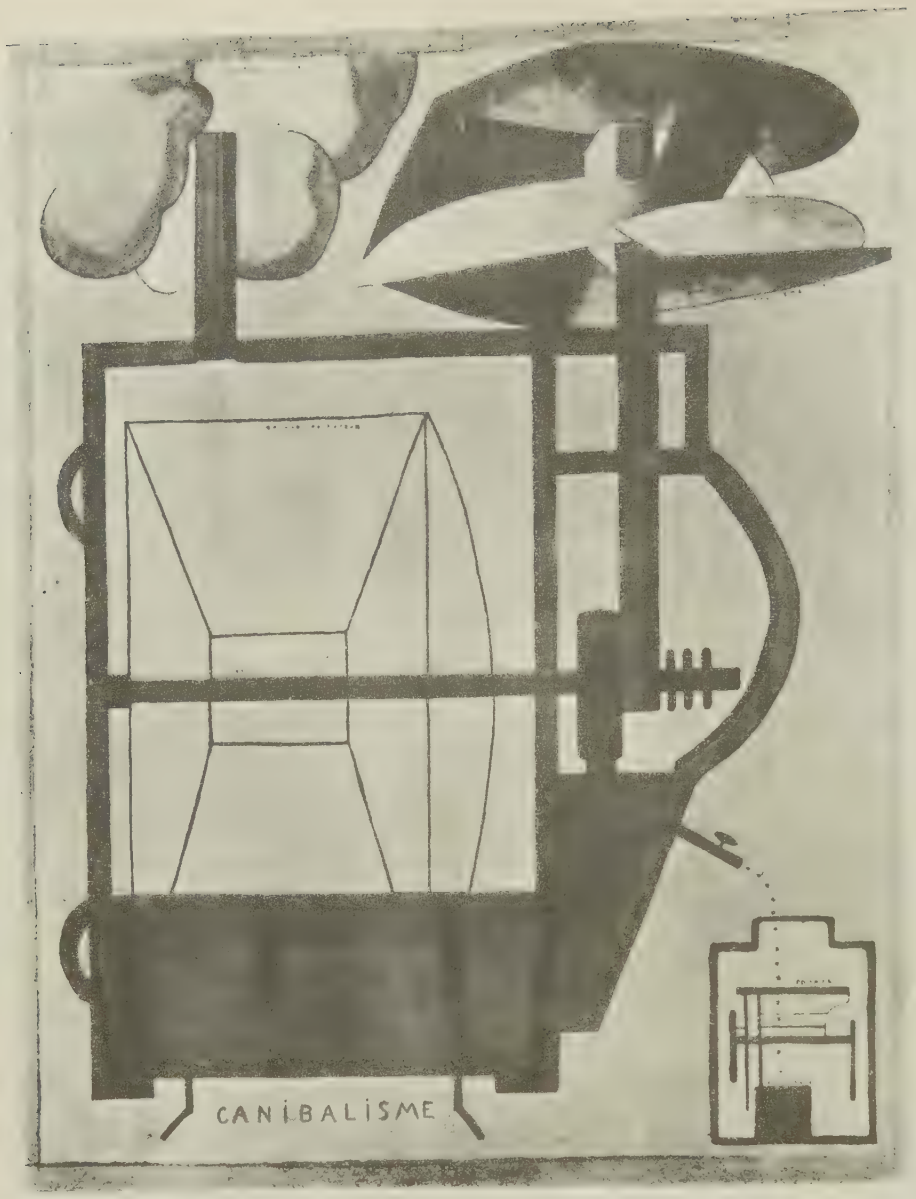

T. Pikabia: Francia dada

AMAAVUKUTU

(ZULU NÉPMESE)

Egészen kezdetben történt, mikor először jelent meg az élet forrása, hogy néhány hegyigalamb lerepült egy házhoz. Egy asszony ült a ház előtt. A galambok bementek és hamut szórtak a földre. Az asszony kiabált. Ez férjes asszony volt és nem voltak gyermekei. Az asszony azt kiáltja: — Idejöttek, hogy kigunyoljanak engem. Látták hogy nincsenek gyermekeim. Ezért szórtak hamut.

Akkor hat galamb eléjement. Egyik mondta: — Vukutu. A másik kérdi: — Miért mondod, hogy vukutu? Az első megint mondja: — Vukutu. Megint megkérdi a másik: — Miért mondod, vukutu?

Mindez az asszony jelenlétében történt. Akkor azt feleli az első: — Vegyél egy tüskét és karcold meg magadat! — A másik azt mondja rá: — Vukutu. Az első folytatja: — Vegyél egy tüskét, karcold fel magadat. Vegyél egy kis megalvadt vért, tedd egy edénybe. Zárd el az edényt alulról és állitsd félre nyolc hónapig. Alulról legyen zárt és a nyolcadik hónapban — mondja a galamb nyisd ki az edényt.

Az asszony kinyitja az edényt és benne talál egy gyermeket. Az edényben az alvadt vércsomó mellett egy gyermek feküdt.

A galamb azt mondja az asszonynak: — Vedd a gyereket, kösd zsákba és adjál neki enni. Egy másik galamb jött és mondta: — Csavard be takarókba és fektesd le házad mögött ugy, hogy a többi asszonyok meg ne lássák; tápláld őt olyan bőségesen, hogy rögtön megnövekedjék.

Akkor a gyermek rögtön megnövekedett.

A férj hazajött estére. Az asszony igen nagy tüzet gyujtott. De a férj semmit sem tudott a gyermekről, mert a gyermek csak az alvadt vércsomó gyermeke volt. Az asszony előhozza a gyermeket a ház mögül, elmegy vele a férj előtt, leül és maga elé teszi a gyereket. Vesz gyermekeledelt, a gyermek elé teszi és mondja: — Egyél egy kicsit, itt az ételed, gyermekem.

A férj elcsudálkozva kérdezi: — Honnét való ez a gyerek?

Az asszony feleli: — Ez itt az én gyerekem, alvadtvérem gyermeke, galambok gyermeke, akik engem bölcseségre tanitottak. Azt mondták, hogy karcoljam fel és vágjam meg magamat, és vegyek az alvadt vérből egy kis csomót, zárjam egy edénybe és ebből gyermek lesz.

Ekkor a férje örül, hálálkodik és mondja: — Én ma vidám és boldog vagyok. Most már van gyereked. Ez igy nagyon jól van.

Ford: ***Dénes Zsófia***

VÉRTANUSÁG

Elkeseredett hegyesszögek fölnyársalják a jóllakott köröket ez a fölfakadt kenyérlázadások lelke.
A gyermekek farkasvermek között csatangolnak, éjjel a hét sovány tehén kibaktatott a bibliából és széjjelrágta álmukat.
Jégzacskóval a szivükön gunnyasztanak az elsorvadt esztendők, orgonasipokkal etetett komondorok gyászindulókat vonitanak.
A buvárok levegőtartálya megfullad. Törvénykönyvek rebellis kemencékben keresnek oltalmat, öreganyák ilyennek jósolták a dolgok megváltozott rendjét.
Tébolydakertekből számtani igazságok közé hurcolkodnak az illatok, atheisták föláldozzák a tagadás pilléreit Jézus öt sebének.
Sáskarajok táboroznak megbénult szineken. A sülyedő világnak betonvázat terveznek a kőművesek, battyujukban sanyargatott ábrákat cipelnek.
Haldokló villanytelepek usznak a városok ürülékén, temetkezési vállalatok fuvarozzák keresztviz alá a csecsemőket.
Telivér mennyköveken száguldanak az üzenetek: göngyöljük össze a kihimzett mezőket.
A csavargók tanyát ütnek gazdátlan koporsókban szegény embernek a hullaház az utolsó menedéke.

Reiter Róbert

TABA CIKLON II

(S H S)

tAbA
TaBu tabu mimemamo tabu
tAbA
Tabu ABU TaBu aBu TabU
bu tAbbbu
Tabu
aBu taBu /popokatepetl/
aBu /popopo/ TaBu /kakakaka/
abua abuU abuE abuI
aBuKiabu abukiabu
TaBa ubata tabu
TaBau TaBau /riskant/
tabu u tabau ubuata
Taba U
AbU TABUATA TUBATAUBA
taba
re re re RE RE
Rn Rn Rn Rn
Reb en en Rn
Ren RN ReN ErNReN
abu tabu abua u tabu abuaaa
aba tabu abaata
babaata tabu tabauuuta
taba RN
tabaren
tabarararaan /rentabil/
tabaren ENEN tabarerenn /parlevufranse/

Dragan Alexić

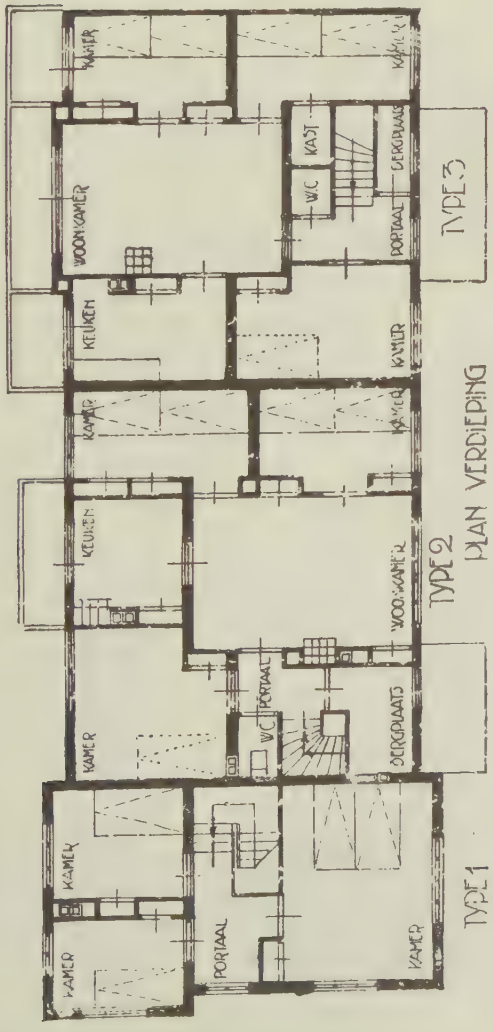

Pamo en Hardeveld: Betonlakóház (Hollandia) „De Stijl"

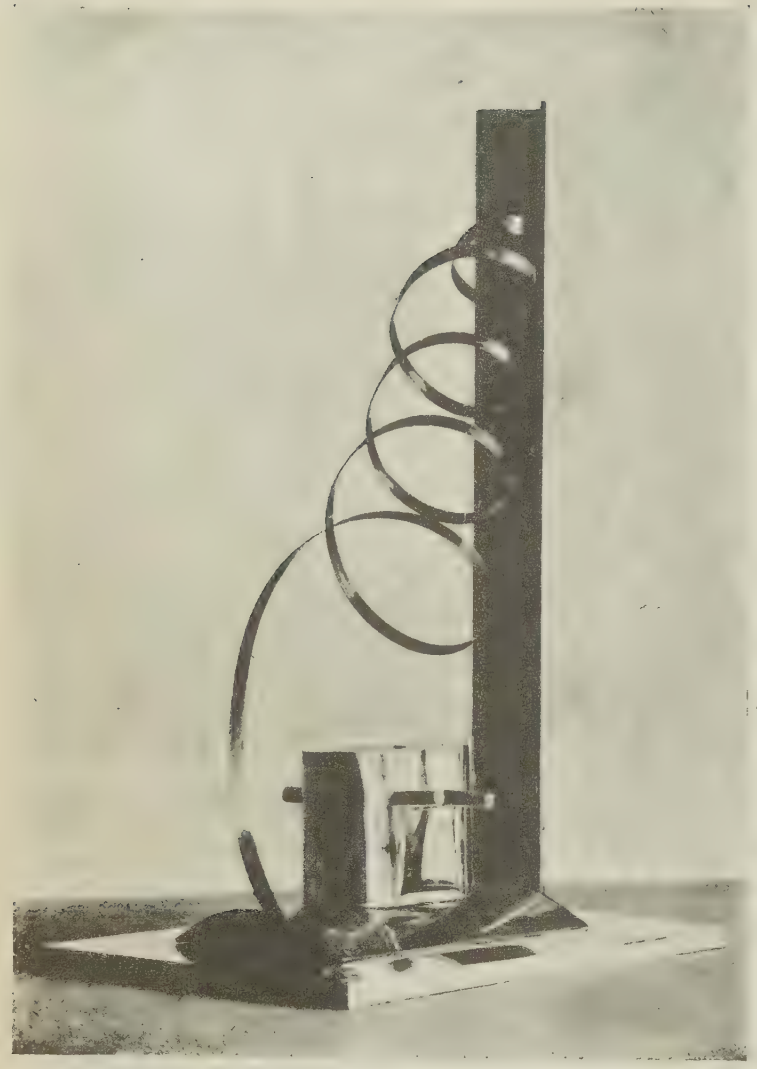

Moholy-Nagy: Nikkelplasztika

VERS

VINCENTE HUIDOBRO (SPANYOL)

Nyármeleg szökőkutak fölött felhők
Éjszaka
Európa valamenyi tornya beszédbe kezd
egymással
Egy szem hirtelen látásba tágul
A holdtülök kiált
Hallali
Hallali
Valamennyi tornyok felaggatott tülkök
1914 Augusztus
A határok szürete ez
Valami felágál a horizont mögött
A városok mind ott himbálnak a
hajnal keresztjén
Mint pipák füstölögnek metropoli-
szok
Hallali
És ez nem ének
Hallali
Emberek menetelnek

Ford.: Barta Sándor

23

A a a a
b b b B

B megette A-t
A ujra szülte B-t
de a szegény költő se birta tovább
beakasztotta magát felesége parázsládájába
s most reális holdak között él s nagy vajaskenyér kilátások között mint az okos emberek
ó jaj ó jaj jaj ki horgászna föl bennünket rettentő szivügyeinkből
bú bú bu-u-ú búúúú
papalongó á-e-a-ú
ó ó
a polgár csak egyszerü P betű s nem látja a gyerekeket
akik fekete citerákkal menetelnek az ösvényen
3×3
egészen magunkra maradtunk
s fejünk fölött szakadatlanul zuhog az eső
akarat vért esőz
szerelem vitriólt esőz
esőben tetszhalott költők pislognak
és nincs egyebünk az üvegtorku madárnál
baró urat is elhagyta kedvese s ő most
csokoládé bonbont és leesett részvényeket sir
a platánok alatt
barátocskám vedd le a keresztet a vállamról
valaki kinyitotta a kalapdobozokat
és álmainkból elindulnak a lányok gyönyörü
lábszáraikkal a fekete tüzfalakon
ki törődik hát a kotróvasakkal és a sámfákkal
reggel van
ökörhajcsárok énekelnek a viharzsákokban
sárga fénylasszókon lebegni
napok
mink
napok
napok
napok
napok
napok
tűzkiáltás
meghalni

NEM

Kassák Lajos

24

Szegénységünk virágait énekeljük és a nap vándorol fölöttünk mérhetetlen zónákon
mint mindig egyedül vagyok üvegharangok madarak alszanak függőágyaikban
szomoruságkutak nagy reménytelen szomoruságkutak
és kurjantás valamennyien a fekete házba vagyunk bezárva parafa és a fiatal lányok álma
tapintásom alatt éhes szibériai faluk usznak el mint a bárányok
utazunk tudod ez a mi életünk a csodálkozás sóoszlopaiban
ki oltotta el a lámpákat
néha érezzük a márciusi szeleket
a fák n asiroznak toronyiránt jégvermek remületet fülelnek felhők között vörös angyal röpül
ütni ütni a nobokat jelzőtáblák amerre halálunk vezet hidd el
ez az összezsugorodott pont
vér és velő kiált belőlem
az évek fényen és elektromosságon élnek mi itt maradunk
röpülni nógatjuk magunkat
de gummiszalagból vagyunk mint az ünnepek
fáj a nyujtózkodás s a dombok kinyujtózkodtak melyeken járni szerettünk volna

Kassák Lajos

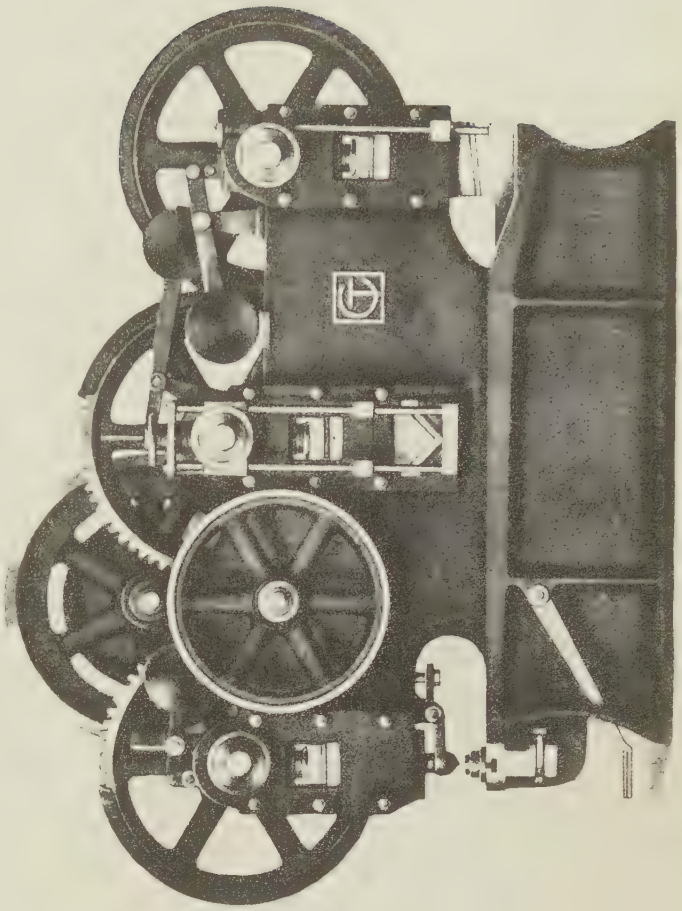

Modern gépplasztika (Olasz) „Mecono"

Oszkár Fischer: Linoleummetszet (Német

„DIE WOLKENPUMPE" ciklusból

HANS ARP (SVÁJC)

a füvek közt lógtak a verők és a májuszsongást kolompolták
a hajlatokról repültek a csőrök
vizet madzaggá és szalaggá fonták és görcsökbe kötötték
már akkor csóválta a fejét valaki a hókuszpókusz világ fölött egy kéz a tavaszi eső és az égből lenőtt füvek függönyeit félretolta
szivárvány szivárványbaölelkezetten volt az a bizonyos perec melyben a tonzurás éneklő madarak mint molyok tartották karmaik közt a tengereket
a maszkok egyik orrlyukukon belélegezték a hegyeket és kifujták füstnek a másikon ismét
a madarak gálafarkukat vizesésnek lógatták le a sziklákról
a holtak szénbábuikkal mint függőónok lógtak le a tetőkről tegyetek a csillagokra fékeket
adjátok ki a szekrényekből a spanyolviaszköpenyékeket a madaraknak
emeljétek fel a csigákon a mélyből a dramatispersonaet

Ford : Sánta Pál

KÉT DRÁMA NÉP-SZINHÁZAKNAK

GORHAM B. MUNSON (AMERIKA)

VISELŐS TÁRSADALOM

1 + 1 = 1
De
várj 8 hónapot
hisztéria: Költészet: Katharzis-moz-
[gások
Később
1 + 1 = 3
De
bolseviki propaganda nem igaz
ha
1 + 1 = 69

A VIZELDE ANGYALA

117 : 9 = feszült várakozás
Még egy súlyos szociális probléma
Megoldjuk mikor az angyal brieux
átviszi a 2-őt egy climaxba
és parafin cölöpöz
13-at

Ford: Medgyes László

MARC CHAGALL MŰTERME

BLAISE CENDRARS (FRANCIA)

La Ruche
Lépcsőkre ajtók és ajtókra lépcsök ujból
S az ajtaja kilapozódik mint egy ujság
Vizitkártyákkal fedetten
Aztán bezárul
Csak rendetlenség rendetlenség
Fényképek Legertől fényképek Thobeentől, amiket alig
látni
És legfölül
legfölül
Munkák orditása
Rajzok, skiccek és munkák orditása
Festmények
Üres flaskók
„Kezeskedünk paradicsommártásunk teljes tisztaságáért"
mondja egy cimke
Az ablak kalendárium
Mikor a villámok óriás darvai roppant robbajjal felcsú-
csozzák és kimeritik az égi Pinassokat
zuhan ő
A káoszba
Elrohadt nap kozákok Krisztusa
És tetők
Holdkoros kecskék
Egy medveember
Őrület és tél
Egy géniusz mint elhasitott őszibarack
Lautréamont
Chagall
A szegény gyermek feleségem ölén
Ó komor elragadtatás
A cipősarkok ferdére taposva
Ősrégi főzőfazék csokoládéval telten
A lámpa meghasad
És ez az ittasság
Valahányszor meglátogatom
Az üres flaskók
Flaskók
Zina
(Sokat beszélünk róla)
Chagall
Chagall

Ford: Barta Sándor

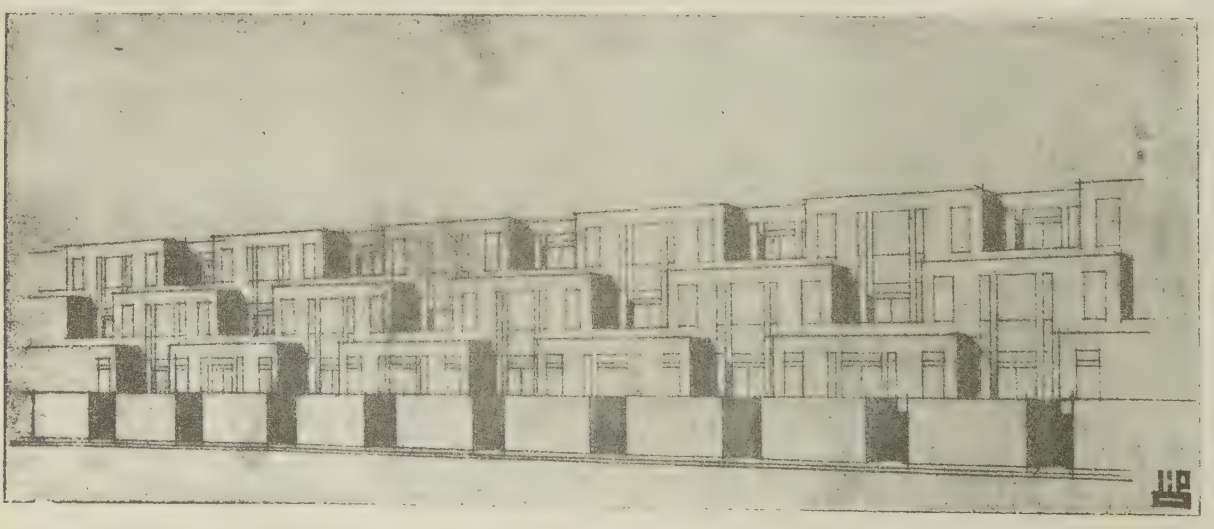

J. J. P. Oud: Tengerparti házsor

Verlag Ernst Wasmuth A. G. Berlin

KIVÉGEZNEK

Tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen mi
Tu lajdon képen mi

Pssszt! össze! no o o o h Ó

a bája bája bá á bája bája bá á bája bája bá á bája bája bá

Ilyenkor este mindig este gondolok

fu u u uuu u uuu ujjjj még most és
tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen mi
ohohhohohhoh

Kusss!

á bája bája bá á bája bája bá
Az Em-be-rek Az Ember

Tudom

most

tulajdonképen mitulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen tulajdonképen

Eletősztön életösztön életösz

ó
m
á
r itt!
Èlni?
milyen lépek: egy-kettő
Élni?
ni ács ka
Tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulaj tulaj donképen
Talán? talán? talán? icsáka csicsóka
a
a a

Őfelsé

A legelső A legelső A legelső A legelső A legelső

Tudat

tulajdonképen tulajdonkép tulajdontulaj tulajàaj

ó ó ó ó Ó Ó ne rglm.

pa — ka pa — ka pi pi.
paku paku pipi paku paku pipi
á paku paku Pi paku paku Pi

Pak!

Pa Pa Pakapa Pa pi hi hi hi
hi
hi
hi
h

Csont Ádám

Bernáth Aurél: Kép

EGYÜGYÜ ZAHARIÁS A MEGVÁLTÓ

A grundokon állatok füstölgő hulladéka s a megsebzett szardiniásdobozok között élt Együgyü Zahariás a Megváltó.

A lyukas lavorokban már szinültig telt az este és a trágyadombok köré, mint szent máglyákhoz vándoroltak a gyertyaszemü kandurok.

Együgyü Zahariás egy holdsárga esernyő alatt lakott, ott ahol a mindenféle kondenzesdobozok és a felapritott magzatok patakjai egymásbazokognak s a sok füszertelen bádog széles hullámokban hömpölyög a grund tégladokkjai között.

Ó Zahariás füszerkereskedésének partján csak egyetlen fa ácsorgott öngyilkosok cingár kötélmaradékaival s kezek csokraival a lombjai között. S amikor az estében felhuzta a redőnyöket, a keritések hézagai megvilágosodtak s a külvárosok csapszékeiből meg a raktárnegyedek szobácskáiból meg a nagy körutak kis bordélyfalvaiból meg a templomárkádok kolduspadjaiból meg a tengermagas gyárkémények alól jöttek zsákbavarrt gyermekeikkel, lufballon könnyü gyomrukkal és mákszemnyi szivükkel a szegények.

Amint óvatosan átléptek a hasadékokon, látni lehetett némelyik egyszerü villanykörtét hord csak a szive helyén, s az bizony olyan keservesen világitott, mint a kiégett lámpácskák az éjfélutános lépcsőházakban vagy az elhagyott klozeteken.

S aztán jöttek egyenkint és jöttek párosával és szótlanul letelepedtek a partokon. Fönt egy kis homok buckon a holdfényü esernyő alatt ült Együgyü Zahriás a Megváltó.

A közeli bérpalotából tizenkettőkor szokta kihajitani a vöröshaju bankár az utolsó pléhdobozokat és akkor beforradtak a keritések hasadékai és tolvajok és rendőrkémek és gyilkosok meg alkoholisták már mind ott ültek mozdulatlan.

Együgyü Zahariás akkor igy szólott hozzájuk:

— Mióta magatok közé fogadtatok csak szegényedni látlak benneteket. Asszonyaitok számlálatlan bevarrt zsákot hordanak partjaimhoz, látom melletekben már mákszemnyire zsugorodtak a lámpások s a gyomrotokban látom az agyagból gyurt kenyereket. S látom, hogy még azok is meg vannak számozva és felváltva cipelitek őket. Néha már megálltok a templomok előtt és hinni probáltok a tulvilági örömökben és hinni probáljátok, hogy talán mégis szénának születtünk az aranycsinálók üllepe alá.

Én csak egy egyszerü csavargó vagyok, de mondom nektek miellőtt szomoruságaim és örömeim vizzé válnának bennetek, hogy ti olyankor összecserélitek a világosságot és a kenyeret termő napot a kivattázott ülleppel. Szavak izét megelégeltem, ideje, hogy széttörjem közöttünk a prédikációk hazug hidait és erótikus ligeteit. Cselekedni akarok értetek!

Igy szólt Zahariás s felemelkedett, vékony lábszárain macskabőrökkel és tenyérnyi mellén zsákhordók rongyaival. Feje sárga volt mint a csurgatott méz, karjai üveget folytak a levegő hálójában, szája egyetlen zöld sikátor volt.

S amint megindult a törmelék rakások hajszálnyi gerincén körülötte a kétoldalt morajló tömeggel úgy tetszett, mint egy holdkoros kötéltáncos.

A tömeg eléje mögéje morajlott s felmutatta a legsoványabbakat és legformátlanabbakat maga közül.

Igy értek a kapuhoz, s ekkor egy alig méternyi, soványka tehén bégetett vágtatva feléjük az utca végiből.

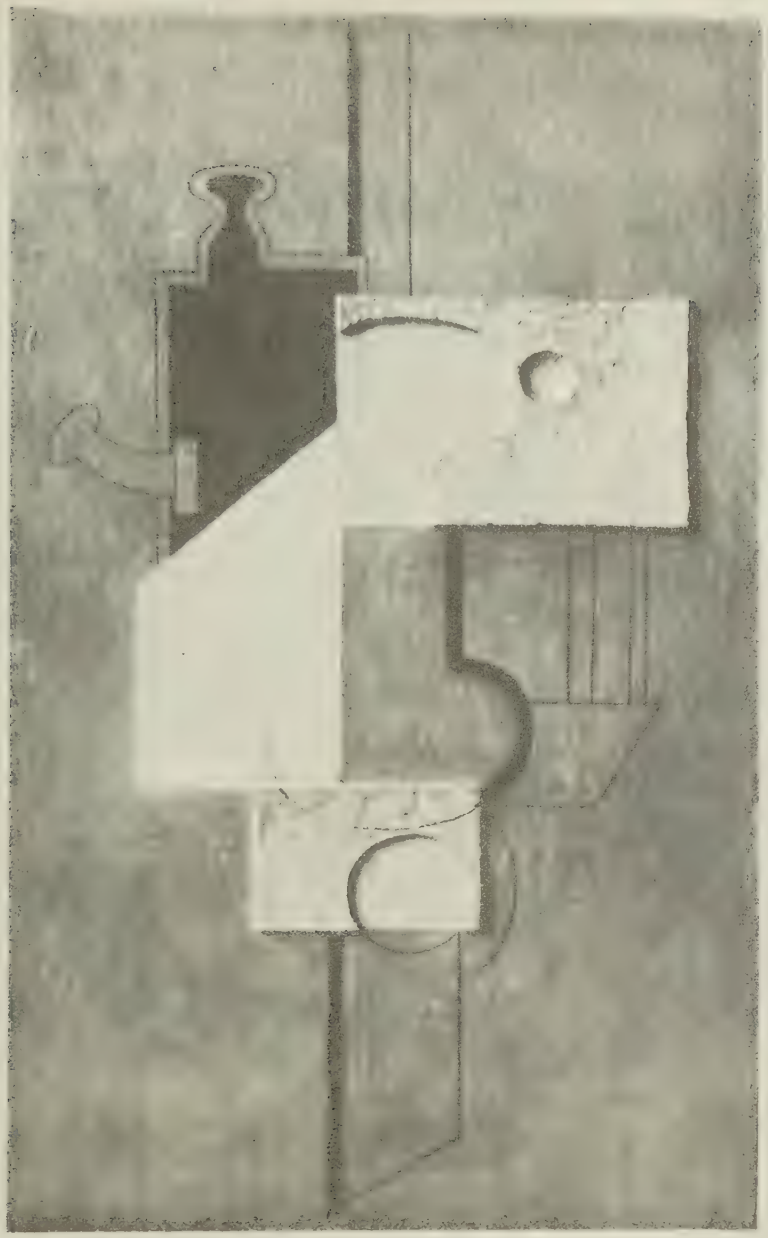

W. Baumeister: Kép M. I. (Német)

Mögötte kis emberke futott furkosbottal és az elszakadt madzaggal, amelynek egyik vége a csuklójához volt kötözve, mint a nagyvárosi detektiveknek a bilincs.

Zahariás nevetett, hármat köpött a tehén elé s az keserves bőgéssel eléje alázatosodott.

Zahariás felült a méternyi tehénre s a két lábára ágaskodó bégető állaton belevágtatott az éjjelbe.

Már másfélnapja vágtattak s a tehén akkor mondta: amiért nem rugdostad össze a szügyemet, mint akiket idáig meglovagoltattam tud meg, hogy jó falusi szalona van az egyik felemen, a másikon pedig zamatos kenyér van.

Akkor Zahariás igy szólt a tehénhez:

— Te tehén, te együgyü tehén, hét éve már, hogy falat nem volt a számban, amióta megmosdattam szemeimet a városok szomorúságában a levegő és az este az én táplálékom. Én most a vörös bankárok közt is a legvörösebb hajuhoz akarok eljutni, hogy beszéljek vele a világ sorsáról.

A vékonyka tehén akkor igy szólott urához:

— Rántsd meg uram a farkomat, hogy irányt változtassunk, mert bizony a legvörösebb bankár a tenger irányában lakik, s onnan is egy kiáltásnyira.

Zahariás megrántotta a tehénke farkát, s akkor egyszeriben sápadt tűz hullot ki a tehénke farka alól s ők egy pillanatra eligazodhattak a beláthatatlan éjjelben.

S a harmadik este egy hatalmas város fölé értek és csak látták a házak tetői le voltak görbitve, hogy a felhők szépen elkormányozhassanak s a tornyok elásottan dideregtek az utcákban.

Akkor a tehénke leszállot az egyik legcsöndesebb utcába, s az bizony gummiból volt s a járdákon elektromos szönyegeken karosszékek futottak kövér urakkal és csupa száznyolcvancentiméteres rendőrökkel. A kertes házak falaiból pedig ezüst gyertyatartók világitottak s az egész ugy nézett ki mint egy csöndes, egyenlőhőmérsékleten tartott folyosó.

Akkor a tehénke egyet rittyentett s menten száznyolcvancentiméteres rendőrré változott s föl és alá kezdett sétálni az egyik legvilágosabb palota előtt és egészen úgy tett, mintha nem is tehénhusból lett volna s mintha a másik nyolcvan társával a palota kapuját kellene őriznie.

Zahariás pedig belépett a kapun s amint az ócska és bűzös macskabőrökkel a térdein a ház előcsarnokába ért a kipuderozott szolgák honaljukig huzott fehér harisnyáikban sóbálványokká meredtek s a kapus is sóbálvánnyá meredt a kerek ablakocska mögött, amint kezét éppen a tűzjelző harangocskára emelte és sóbálvánnyá meredt és hallani lehetett, amint megrepedezett a frakkba öltözött borbély is és a szép fehér szappanhab megüvegesedett az ezüst csészéjében és sóbálvánnyá merevedtek és kiejtették cilinderük alól a lopott ezüstkanalakat és a kikaligrafált aktákat a külömböző országok nagykövetei, akik az aranyozott előszobákban álldogáltak és a két küszöb alá elhelyezett rendőrfőnök is sóbálvánnyá meredt és hallani lehetett pisztolyaik tompa kongását és bizony csak füst kanyargott ki belőlük.

És akkor belépett a szobába és a forróságban született madárnyi növények kókadtan leernyedtek a macskabőrök naftalin szagára és a csillárok között tenorozó kanárik is csak sárga homokot szitáltak fel a torkukból.

A legvörösebb bankár egy fogorvosi székben ült a terem közepén s a szék oldalán srófok voltak s föl és le lehetett a széket kormányozni. Amikor Zahariás belépett, a fogorvosi székben ülő legvörösebb bankár ép csavarintani akart az egyik srófon, hogy a padló alá szülyessze magát, de a srófok nyekkenve vissza felé forogtak s a szék mozdulatlan maradt.

Zahariás illedelmesen levette a sapkáját, a remegő vöröshaju ember elé lépett s igy szólt:

— Add ide aranyaidat, add ide a földeket, add ide a pékboltokat, add ide a partok keritéseit, add ide a bányákat, a feltáratlanokat és a feltártakat, add ide a börtönök alagutjainak kulcsait, a mérnökeidet és orvosaidat, a tengereket és a sivatagokat, sárga téglahalmazaidat a városokban és egereknek való oduidat a falvakban.

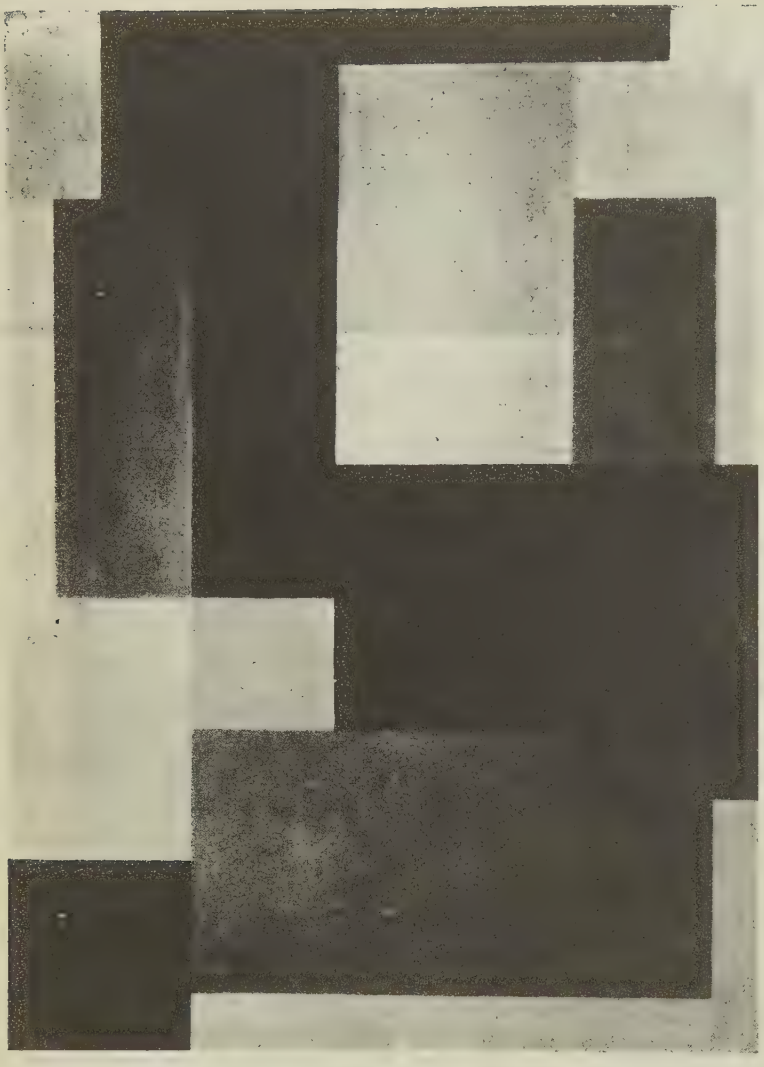

Theo van Doesburg: Kompozició (Hollandia)

Man Ray: New-York-dada „Mecano"

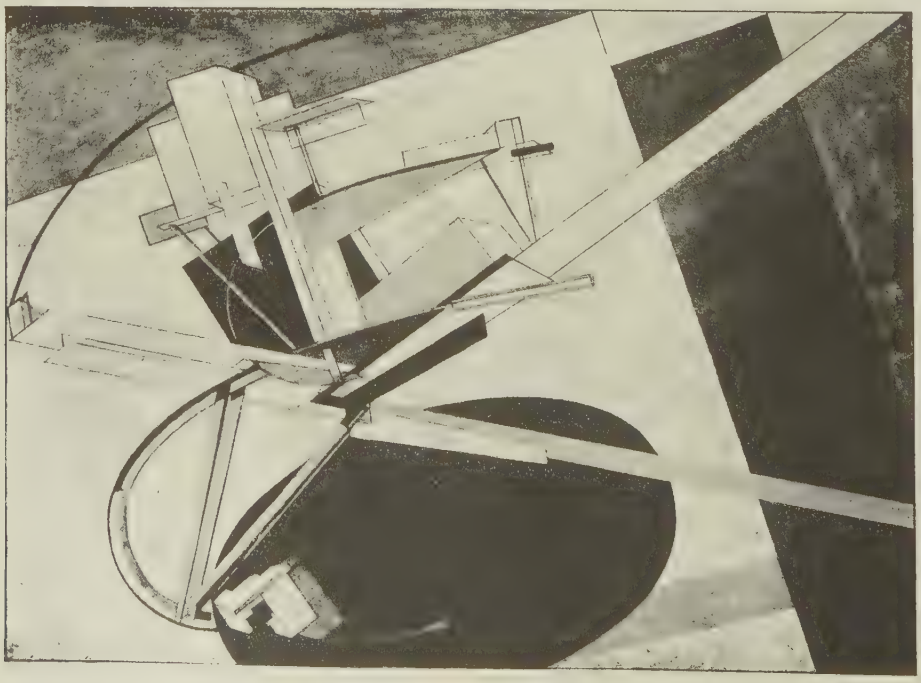

El. Lissitzky: Konstrukció (Orosz)

Eljöttem, hogy kezembe vegyem a világ sorsát, a házakat visszabontsam téglákká, a tengereken egy órára megállítsam a hajókat, a gyárakban a hajtószijjakat, a bankokban a telefonokat és irógépeket, az országutak drótjaiban a táviratokat, a nemzőkben a nemzés vágyát és ujjonan kezdjek el mindent, hogy minden ujjonan kezdje sorsát, ember emberét, állat állatét, fű fűét, kő kőét.

A vöröshaju ember szemeiben ijjedten lobogtak a zöld kanócok. Egy szélütött kinjával és egy agyalágyult röhögésével próbálkozott felegyenesedni.

Zahariás akkor odalépett a székhez s a karfáról lelógó két villanydrótot szépen belekapcsolta a vezetékbe, s akkor egyszeribe röpködni és illatozni kezdtek a növények s a kanárik kórusosan felzokogtak.

A legvörösebb haju ember mint egy kiégett fehér mészhasáb lezuhant a padlóra.

Zahariás akkor meglátott a széken egy kis agyonlapitott bádogszelencét, abban pedig egy szál papiron, egy arany forint feküdt. A forintott megköpdöste, elásta a mellébe s a harsogó madárzengésben indult ki vigan s palotából. Kint csak végig szagolt a sok száznyolcvancentiméteres rendőrön s a kilencedikben megérezte a tehénszagot.

A rendőrök még alig tértek magukhoz, amikor ők már a házak fölött repültek ujból s a csillagok megkövéredett arccal lobogtak fölöttük.

A hatalmas grundon már tengernyire dagadt a nép. Itt-ott kórusok zengtek föl s bágyadtan visszaernyedtek a csöndbe. A szorongásig tele térség fölött forrón gőzölgött az éjjel.

Ekkor az ég keleti aljából ökölnyi fényesség uszott feléjük és egyre emelkedett és egyre teltebben világitott le a mélységbe.

A tömeg lábujra állt, szónokok emelkedtek ki belőle, s a megváltó jövetelét hirdették elcsuklón. Asszonyok kifejtették a zsákokból még lélegző magzatjaikat alkoholisták meggyujtották a lehelletüket és szép zöld erdőket énekeltek maguk fölé. S az ökölnyi fényesség egyre közeledett és kék volt mint a kemencék tüze és ragyogott mint a megfagyott vér.

S ereszkedett lefelé és toronymagasban hirtelen megállott.

S akkor látták, Zahariás volt, a méternyi tehénkén s a macskabőrök naftalinja elterjengett az estében.

S Zahariás igy szólott hozzájuk:

— Örvendjetek ti tolvajok, tüdővészesek, gyilkosok és alkoholisták, mert meg akarlak váltani mindannyiatokat. S akinek eddig nem adatott meg asszonya emlőin örvendezni, mert gyárakban csurgatta el karjai erejét, ma uj karokat és mindenfajta uj emeltyűket és dinamókat vásárolhat magára és akinek nem adatott meg tele lopni feneketlen zsebeit a legdrágább holmikkal, ma csengő aranyon kifüstölheti a belvárosok legfinomabb áruháztulajdonosait, s akinek nem adatott meg eloltani mellének és agyának szomját a csapszékekben, ma a sárgaréz vizvezetékcsövek és betapaszthatatlan források alá feküdhet, amelyekből a legtisztább borok harmatoznak, s akinek nem adatott meg megtisztálkodni a meggyilkolt és felrobbantott uralkodók és hentesek emlékétől, ma megfürödhet az országutak porában s bizony ujjá fog születni. Mert a megváltás első napja van ma, amikor a szegények maguk közé veszik a bemocskolhatatlan aranyat s magukra vásárolják az élet minden jóját és bölcseségét.

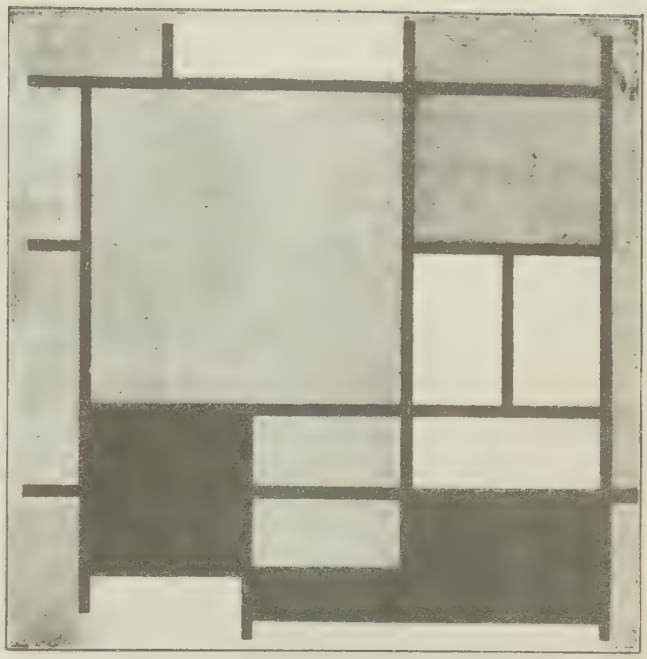

Piet Mondrian: Kompozicio 1921 (Hollandia) „De Stijl"

Menjetek hát ti emberek vegyétek magatok közé az élethez szükséges kenyeret és bort és énekeljetek a teljesülő életről.

S akkor Zahariás valami hatalmas fényeséget vett ki a tehénke szájából, ez pedig az arany forint volt, amely megnövekedett a tehénke nyálában és mint a frissen sült kenyeret a tömeg fölé apritotta.

Az arany csurgott szakadtlanul s megduplázódott a tenyereken.

Zahariás pedig ujból felemelkedett s testének fogyó fénye néhány pillanat mulva kihunyt a déli égbolt alján.

Már ujból éjjeleket és nappalokat röpültek s a harmadik éjjel egy fehérre meszelt város fölé értek. A házak alázatosan gubbaszkodtak, s a tornyok és a hegydombra épitett felzászlózott palota derülten posztoltak az éjjelben.

A tehénke akkor igy szólt urához:

— Uram én már sok városokat átrepültem, s át repültem mélységes tengereket és mérhetetlen sziklákat, de jaj őrizkedj a sok tornyos városoktól, mert azokban aranytáblás papok posztolnak, de jaj őrizkedj a felzászlózott palotáktól, mert azokban feneketlen szobák és mérges török leselkednek az együgyüekre.

S Együgyü Zahariás akkor válaszolta:

— Ó testvérem, te kis együgyü állat, hétezer év előtt még én voltam az úr ezekben a lepedőfehér városokban, ó voltam én kő patakok torkolatában, ó voltam én gyilok lovagok mellében, kén voltam az inkvizitorok mághyáin, hegyek oldalán rohadó gyökér, s üvöltő kiáltás szél torkában, viz voltam esők cseppjében s voltam szállástadó barlang s szállástkereső vándor. Az élet minden menekékét és csapdáját magamban hordom: én vagyok az együgyüek legegyügyübbje, kinek a kéjgyilkosok és szadisták ezer véres furfangja is csak egyszerü együgyüség.

Akkor a kis tehénke még háromszor körülszaglászta a felzászlózott palotát, s a palota egyik elhagyatott kis udvarára leszállott. Ott menten létrává változott, s amikor pedig Zahariás felkúszott rajta s egy kerek ablakocska mögött eltünt, világitó mécsessé változott s ott röpkö-

A. Gleizes: Falfestmény (Francia)

dött Zahariás homloka előtt, s vezette őt az aranyozott csigalépcsőkön, s a jéghideg toronyszobákon, s a csapóajtókon és kis hidakon és koromsötét kamrákon. S akkor egy ablaktalan szobába léptek s az olyan volt mint egy tintával teli edény s csak egyetlen fényes pont uszott a közepen.

Zahariás ismerte a járást, néhány lépést tett előre s akkor látta egy sárga, mozdulatlan figura ül bebalzsamozva biborkendőkben és olcsó sárgaréz koronával a fején a szoba közepén.

S amint jól megnézte, a lábaiba számlálatlan drótok voltak belefüzve a padló alól, s hallani lehetett valami mély és ezerhangu mormogás, üvöltözés, röhej és templomkórus zokog fel a padló alól.

S Zahariás akkor még közelebb ment a mozdulatlan figurához, s megérintette egyik kezét, amelyben egy élesre fent kardot tartott s megérintette a másik kezét is, amelyben egy egyszerü kereszt sápadozott.

S akkor a melléből kihuzott egy berozsdásodott szálfakampót, s beleakasztotta a figura mellébe és fölhasitotta. S ime akkor hizott egerek és kócfolyók csurogtak ki abból és a gyomrából megemésztetlen bádogtányérok és serlegek. De vér egyetlen csepp sem hullott a kezére.

Akkor elhasitotta alatta a nyöszörgő drótokat és hallotta amint a kolostorok és a Vatikán befalazott termei és az apácák csapóajtós böjtpincéi keservesen felzokognak, s még sok-sok tompa üvöltés és mozgás bugyborékolt fel a padló alól s aztán végtelen csönd lett.

S akkor karjára vette a kifolytbelü figurát s elindult vele, s előtte röpült a tehénke világító mécsesként s amerre mentek a folyónyi lépcsőkön s az üvegfolyósókon, s az ezüstfalu termeken a szolgák és miniszterek dermedten és tágranyilt szemekkel üldögéltek a falak aljában, s mellükre ejtették lehervadt fejüket.

Már megint harmadik napja repültek, s estefelé visszatértek a gőzölgő város fölé. A térségeken már kint özönlöttek a népek ünneplőruháikban, teli arcokkal és megtisztitott cipőkben. Némelyiknek a nagy sietségben még kilógtak az érett szölőfürtök a torkán, mások csak az emésztés csutkáival álldogáltak a hátuljukban. Szép tiszta megfésülködött tömeg volt, s az utcákon hatalmas táblákon uj tizparancsolatok viritottak s a népek kérettek, nem tolongani, baloldalt haladni és köpeteiket a falak mellett ácsorgó higgénikus vedrekbe elhelyezni. A brillantin és a testek szaga formákba állt s a lehelet fölött vitorlázott. Némelyek fölálltak és beszédet intéztek az egymástól tisztes távolságnyira várakozó tömeghez és eközben figyelmeztették őket a többtermelés szükségszerüségére és a történelmi materializmusra.

S akkor felzendültek a gyárak kéményei, a házak lapos tetőin elhelyezett teraszokról, a világító tornyokból, a technika bőgette és ragyogtatta vivmányait. Némely festők még sietve vitték vázlataikat a tűzfalak alá, s eközben oly szerencsétlenül forditották meg a honuk alatt elhelyezett absztrakt kompoziciót, hogy menten

klasszikus naturalizmussá változott. A költők, kik a monumentálitásra és a szabad formák hitére esküdöztek, a komor gyárkémények alól — Isten tölcséreiből — bömbölték himnuszaikat. Lakatosok és irók szakszervezete fölvonult a könyöknyi utcákban és közös szimbólumként aranykulcsokat és az igazsághoz vezető detektivlámpásokat vittek maguk előtt.

S jöttek a gyerekek is, kiket anyáik csak tegnapelőtt fejtettek ki a zsákokból és szemeikben a megállitott élet lámpásai szomorkodtak. S amint énekelték a nagyok énekét a hangok ólomárbócai visszaroskadtak a torkukba, s amint csicseregtek és egyszerre felzendültek, mint a karmestertelen kanárirajok az őserdőkben, hosszú sovány némberek és szakálas férfiak, mint a fekete zászlók föléjük hajoltak és kioltották szájukon a lámpásokat.

A hideg higénikus városokban, a hatalmas és egyenletes gyárak közt, a szabályosra metszett utcákon és a teltisztitott tereken hömpölygött kiváncsiskodott a nép.

Ekkor Zahariás a város elé ért a méternyi tehénen, s im valami keserü füsttel telt meg a torka s lehervadtak benne a szavak szegfüi. S nem ereszkedett le toronymagasba föléjük, hanem a mérhetetlen levegő közepéből szólott le hozzájuk:

— Tiz évezreden át nyöszörögtetek érte, ime elhoztam nektek a kócfejü embert és elmetszettem az élet hazug gyökereiről az ostoba szimbólumot. Szabad világok szabad népei vagytok, de jaj, mondom nektek, mielőtt késő lenne, legyetek egyenlőek önmagatokkal és kezdjétek előről sorsotokat. Miként megmondtam: ember emberét, fü füét, állat állatét, kő kőét.

Én az uj tizparancsolatokkal jöttem el hozzátok s mondom tinektek:

— Emberek! Ne keressétek hallottaitokban önmagatokat!

— Emberek! Szabaditsátok fel a teremtés örökké megujjuló forrásait bennetek: gyermekeiteket.

— Emberek! a puszta létet ne cseréljétek össze az élettel!

S akkor lehajitotta közéjük a kócfejü bábut s eltünt, s jó volt, mert igy nem láthatta mint esnek neki népei s mint viszik haza a darabokra szedett bábut, mint a hóhérkötelét lányaiknak és szeretőiknek, hogy megörvendeztessék vele őket s misztikus hallgatásban köréje üldögéljenek a lobogó kandalók mellett.

Mert a nép akkor üres fejjel és értelmetlen tekintettel s a bábuval, mint egyetlen okos és értelmes pozitivummal a kezében visszaözönlött lakásaiba.

Zahariás most a falvak felé kormányozta a tehénkét. S már ujból harmadik napja röpültek, s a nap ép kihunyni készült a bányadombok mögött, amikor a kis tehénke megszólalt:

— Uram rántsd meg az én farkomat, hogy kiereszszem nyelvem alól a galambot, hogy leszállhason a földre és hírt hozzon nekünk.

S akkor Zahariás megrántotta a tehénke farkát s a galamb kirepült a tehénke szájából s mély búgással a föld felé fúrta magát.

S amint búgva és fáradtan s már alig lihegve ujból felemelkedett hozzájuk, a hasalja véres volt s ijjedt szemeiből lángok röpködtek.

S akkor mondta a tehénke s a galamb akkor már Zahariás vállán ült holtan és sulyosan mint egy mázsányi kő:

— Uram ne szállj te le a hegyek közé, a völgyekbe, a mezőségekre, a földekre, szénégetőkhöz és a föld legnyomorultabb cselédjeihez a bányákba, mert bizony mérgezett kutak és vadállatoknak való csapdák leselkednek ott rád.

J. J. P. Oud: Csarnok lépcsövel (Hollandia)

Verlag Ernst Wasmuth A. G. Berlin

S akkor mondta Zahariás a tehénkének:

— Te együgyű joságos lélek, vajjon hogyan táplálhatnám népeimet, ha nem szállnék le a földek cselédjeihez, a szénégetőkhöz, a bányászokhoz és félelmetes isteneikhez: útmenti kereesztjeikhez és barlanglakó véneikhez. Leszállok hozzájuk mert fel akarom őket szabaditani élettelen bálványaik alól s az éjszakák és várromok legendái alól s ki akarom őket vezetni az éjfelet kongató harangok áhitatvermeiből.

Ha még egy percet késlelkedünk, eltorlaszolják a sikságokra induló patakokat és ugaron haggyák a népek földjeit.

Akkor leszálltak s már mélységes csönd volt és éjjel.

S amint leértek a völgybe, a tehénke menten zöldszemü farkassá változott és az első domboldalra futott s ijesztőn felüvöltötte az éjszakát.

A fák kitárták ablakaikat, s kakukok meg mókusok, baglyok meg sakálok kerek szemekkel és álmos fiaikkal ijedt szimfóniába kezdtek.

Akkor Zahariás csak ment az ösvényen, vállán a halott galambbal s mellette zöld szemekkel és borzas sörénnyel lépdelt a tehénhusu farkas.

S amint hármat léptek véres hús szaga terjengett feléjük, s a fűgyomru farkas akkor szépen kikerülte az első csapdát, amely gyertyás fenékkel és egy baltás paraszt sunyi arcával világitott fel hozzájuk.

S amint hatott léptek egy őzike keserves siránkozását hallották a második veremben, s Zahariás akkor le akart szállni a verembe, hogy kiszabaditsa, de a tehénke eléjeállott és mondta: Uram ne szállj te le a verembe, mert bizony mondom vénasszony hangja van a siránkozó őzikének.

S amint kilencet léptek egy templomajtónyi barlang elé értek, s az előtt pedig egy kiterjesztett szárnyu denevér világitott.

Zahariás akkor belépett a barlangba, vállán a megkövesedett galambbal és oldalán a tehénhusu farkassal.

S amint beléptek a koporsókeskeny folyósóra s tapogatódzva és szimatolva egyre beljebb jutottak, nedves agyagos sár szagát lehelték magukba és a folyosó aljából vánszorgó füstöt.

S amint haladtak egyre mélyebben, s a mint a tályogos föld egyik felére támasztották fülüket, gyerekek gyufalángos kórusait hallották keservesen zokogni s amint a folyosó másik oldalára tették fülüket, betegek és haldoklók utolsó vizióérdőiket hörögték feléjük. S amikor a talpuk alatti göröngyöket fülelték, hallották az örökké nyughatatlan cézaromaniákus miniszterelnökök és hadvezérek kongresszusát a kriptákból, s ha a fejük fölötti agyag menyezetet hallgatództák, hallották a spiritiszták szent összejöveteleinek és túlvilági izeneteinek tompa morajat.

Igy haladtak egyre előbbre s ekkor egy patak keresztezte utjukat, amely tenyérnyi széles volt mindössze s amelyet csak egyszerüen át kellett lépniök. A patak egy keresztfolyosóból jött és torkolott és Zahariás egész világosan hallotta benne tovauszni a halakat, gyomrukban krajcárnyi verklikkel. S akkor megálltak a patak tulsó felén és jobbra és balra szaglásztak és füleltek a keresztfolyosóba és hallották jobbról keserves zokogással csurog feléjük a viz és csak hallották balra keserves zokogással morajlik el a viz.

S akkor még sokáig füleltek s fejüket néha, mint a kakasok feltólták a magasba és bárgyun hallgatództak.

S ime ekkor jobbról és balról egy pillanatra megvilágosodott a keresztfolyosó és uj források cincogtak fel a mélységből és cseppkövek kristályosodtak és gyökerek vizet szivtak magukba és aztán csönd lett.

S a zöldszemü farkas akkor igy szólott urához;

Uram gyerünk mi ki ebből a folyosóból, emelkedjünk mi ki ujból a föld szinére, mert jaj, mondom, itt megfulladt hajnalok világitanak, mert jaj, mondom, itt csecsemők énekelnek az agyag közt, mert jaj, mondom, itt a vér megissza a vért és megromlik, unokák üldögélnek a föld alatt ükapáik megiszaposodott vérével a csontjaik közt és röpülni készülnek a bolondos bocik tiszta rétjeire.

S Zahariás akkor mondta:

— Nem mehetek én fel a föld szinére, meg kell nekem találnom a kuncogó szamárfarkot, mert bizony abban van a lerágott téglafül, ketté kell harapnom a lerágott téglafület, mert bizony abban van az olajforrás, fel kell innom nekem az olajforrást, mert bizony akkor kinyilik eszemben a látás napernyője és rátalálok a barlangok isteneire.

S akkor vándoroltak tovább s a tehénhusu farkas akkor már aszott és lompos volt s a megkövesedett galamb zöld és verejtékes.

S amint mentek egy második patak elé értek, amely utcányi széles volt és jól láthatták a vizben tovauszó ágyacskákat, amelyekben mozdulatlan nagyhasu asszonyok usztak ki kék füstölőkkel a lábaiknál, a föld felszinére.

A patakon egy hajszálnyi fénysugár vezetett át s ők akkor hárman ráléptek, s átjutottak a másik partra. S akkor jobbra és balra fülelni és szaglászni kezdtek és jólhallották jobbról a patak keserves indulását és jól hallották balról a patak keserves menekülését.

S amint igy hallgatództak jobbról és balról hirtelen megvilágosodott a patak és hallani lehetett, mint az óra ketyegését a parasztok járását a szántóföldeken, amint tomporig a patakba ejtették esetlen lábaikat, s hallani lehetett a föld alá tólt barmok, elhasznált omnibuszok és ócskavas telefónpóznák beszélgetését a civilizációról s hallani lehetett a felkoncolt svarmliniák káplárainak tompa és egyre ismétlődő vezényszavait.

De a szamárfarok cincogását nem lehetett hallani.

S akkor mondta a tehénhusu farkas remegve és véresre gyalogolt lábait mutogatva:

— Uram ülj fel te az én hátamra, uszunk mi itt ki a patak mentén a föld felszinére, mert bizony mondom itt az értelmetlenség vályui következnek.

S akkor szólt Zahariás;

— Menni fogunk az én utamon, amely nem vezet balra, se nem vezet jobbra, hanem vezet előre. Te pedig dobd el a lábaidat, amelyek letöredeztek az uton és nyisd ki szárnyaidat, mert az út itt meg fog tágulni és te repülni fogsz előttünk.

S akkor a farkas lerázta maradék lábait és felcsatoggtatta szárnyait s röpülni kezdett előttük. Az út pedig megtágult magasságában és széltében és hömpölygőn beleáradt a végtelenbe. Égboltozatok alatt haladtak titokzatosan kihamvó és fellobogó jelek és nyöszörgések között és amerre néztek, tompa és fülledt nyári éj volt, fűszálak kókadtan ágaskodtak és ernyedtek, a szél sziklának állt a sziklák közé.

Ekkor egy egészen olcsó és berozsdásodott bádogkrisztus elé értek, amely két keresztbe fektetett gerendán csüngött az út torkolatában s a bádogkrisztusnak olajmécses pislogott a bal lábujja alatt. S amikor eléje értek a bádogkrisztus csak kioldozta a kötelet a nyakából s hangtalanul leereszkedett a földre, az olajmécsest elköpte

a ballábujja alatt, de az csak tovább világitott mint a burába fojtott parázs.

Együgyü Zahariás most a bádogkrisztus elé ért és legkevésbbé sem csodálkozott a történteken. A bádogkrisztus pedig eközben letelepedett az árok szélére, falatozni kezdett, s intett nekik, hogy üljenek le ők is melléje. Zahariás leült melléje az árok szélére.

Ők mindezen semmitsem csodálkoztak, mint csodálkoztak, rémüldöztek és siránkoztak volna ezen más emberek, ismerték egymást a hosszu vándorlásokból s egyiknek Krisztus nem volt több a fáknál és a füveknél s a másiknak az egyszerü csavargó nem volt kevesebb a zamatos pataknál.

S akkor egy ideig még hallgattak, amig az öreg megint szépen kapcájába kötözte maradék elemózsiáját s aztán Zahariás igy szólott:

— Eljöttem végül harmadiknak hozzátok, adjátok oda nekem a cincogó szamárfarkot, ideje volna, hogy visszatérjek vele az emberekhez és vissza vezessem őket önmagukhoz.

A bádogkrisztus pedig válaszolta;

— Tizenkilencévszázadnál több mulott el azóta, hogy megszülettem, hirdettem a csodanélküli egyszerüséget; a szeretetet az emberek közt, s lettem spiritiszták és a növényevő társulatok jelvényeinél és büvös háromszögeinél is olcsóbb játékszere az együgyüeknek és komiszaknak.

Mikor az utak már kiürültek, leszállok kis és nagy keresztjeimről, megizlelem a föld füvét és sarát s a patakokat, hogy emlékezzem embervoltomra. Istent tettek belőlem, hogy megbocsájthassam, ha ellenem vétkeznek, bálványt tettek belőlem, hogy eljátszogathassanak szavaimmal, mint a homokkal tömött gránáttal. És én mondom neked, kinek jöttét a kenyér és az élet szeretetében és gazdagságában akasztásra és az élet megcsonkitására használták ki a népek birái, hogy jaj azoknak, akik megszületnek, hogy jaj azoknak, akik nem apáik és dédapáik útját jöttek folytatni a világra, jaj a születőknek, kik hitet tesznek életre s nem pedig halálra. Egy nyomorult isten vagyok, kártékony életből kivert állat, s jaj nekem valahányszor ember képemben jelenek meg a városokban. Engem csak dicsérni és énekelni szabad a föld országutjain, pupos, félszemü, kegyetlen és vérengző, cifrálkodó és nagyivó menetek és búcsusok hordják szét az én gyalázatomat. Én látom, mert itt vonulnak el előttem, bégetve, kalaptalanul, sunyin, alkudozón és vállveregetőn, hallom éhinségekre spekulálón, felraktározott gabonazsákjaikra kért fohászukat, látom szomszéd földekre asszonyokra és barmokra leselkedő szemeik könyörgését felémgörbülni, a papok füstölgőit, amelyekből erótikus röpiratok és 16%-os takarékkonyvecskék kovályognak elő. Csak a szegények odúiban, a külvárosok sarában élek én még megfogyhatatlan és kiapadhatatlan.

S Zahariás akkor kiszáradt torokkal igy szólott:

— Nincsenek immár szegényeid a városokban Krisztus, mert én enni adtam nekik és felöltöztettem őket.

S az öreg akkor elkomorodott és mondta:

— Nem beszélsz igazat Zahariás, az én szegényeim nem hagynak el engem, s ha eljön majd az ő országuk, bevesznek engem az országutakról és a templomok elől s leakasztanak a hideg falakról és nyakláncaikról. Mivel pedig ez nem igy van, nem szólsz te igazat, élnek még az én szegényeim a városokban és mindenütt.

S Zahariás válaszolta:

— A te szegényeid szőlőgerezdekkel és az emésztés csutkáival álldogálnak a sarkokon és a bódék előtt s semmiben sem akarnak többé különbözni uraiktól. Ezért jöttem el hozzátok, adjátok nekem a cincogó szamárfarkot, hogy értelmet adhassak az ő kenyerükbe és vissza vezessem őket önmagukhoz és az élethez.

De az öreg akkor keservesen sirni kezdett és mondta: Mond meg nekik ha visszatérsz, hogy sirni láttad az ő fönséges Istenüket, Krisztust, kit kivertek maguk közül az életből, s maguk fölé teregették cégérnek.

S az öreg akkor roskadtan és aszottan vállára dobta a kapcába csomagolt elemózsiát és keservesen zokogott mint egy gyermek, aki elvesztette a nagy zürzavaros városban anyját. S a kereszt elé cammogott, hogy ujra felkinozza rá magát. S Zahariás akkor felsegitette az ő szomoru társát, a végtelen vándorlásokban, s felélesztette a ballába ujja alatt ácsorgó mécsest, mert immár reggeledett s a falvak kaszálói és urai is közeleghetnek s bizony nagyon káromkodnának és röhögnének és szitkozódnának, ha nem találnák rendben az ő isteneiket.

Zahariás már messze járt a röpülő farkassal s vállán a megkövesedett galambbal, amikor még mindig zokogni hallotta az ő keserves társát, az ő anyját vesztett barátját, Krisztust.

Ekkor egy omladozó malomhoz értek, amely egy sürü kék patak mellett állott, s bizony ők menten felismerték a patakban a kis ágyacskákat a nagyhasu asszonyokkal.

A malom ablakában pedig egy vén anyóka ült s egy szál kankalint tartott a kezében.

Együgyü Zahariás ekkor igy szólott az anyókához:

— Milyen kén szaga van a te kankalinodnak, s milyen fénylő sürgönyhuzalok lapulnak a te omlatag falaid között. Ó ismerlek én téged telefonjaiddal és modern törvénykönyveiddel és házaiddal és csatornahálózataiddal és szolgabiráiddal, miket együttvéve civilizációnak neveznek. Tudom, hogy örök életre rendezkedtél be a földön s az uj társadalmakban is csak önmagadat akarod folytatni. De én eljöttem, hogy kivegyem ülleped alól a cincogó egérfarkot s visszavezessem az embereket önmagukhoz.

S ekkor egész világosan hallani lehetett az egérfarok cincogását, s a vénanyóka kezében hirtelen elsápadt a kankalin, de jaj, együgyü Zahariás nem hallotta az anyóka szemeiben a röhej vércse vonyitását, s mikor belépett a malomba, hogy elhozza a cincogó szamárfarkot, csak látta, hogy az anyóka feszes nadrágban és irógépeken tartott ujjakkal ült az ablak mögött és bizony vastag bambusznád volt a csizmájában.

S mikor Zahariás a banya elé ért, az tenyerén eléje tartotta a szamárfarkot és mondta:

— Jaj, együgyü Zahariás, ime vedd a cincogó szamárfarkot, de én mondom neked, nekem élet volt, hogy nem volt neked halálod lesz, hogy van. Azzal, mint egy homokkal teli zsák, elvágódott a földön.

Zahariás pedig elvette a szamárfarkot, s akkor kiesett belőle a lerágott téglafül, kettéharapta a lerágott téglafület s akkor előzuhogott az olajforrás, felitta az olajforrást, s akkor kinyilott benne a látás napernyője.

Ó ki tudja, mit láthatott Zahariás. Ó ki tudja miért, sulyosodott elbirhatatlanná vállán a megkövesedett galamb. Ó ki tudja, miért vonyitotta ujból elő a kövek és gyökerek közül a tehénhusu farkas az éjszakát, de együgyü Zahariás ekkor csak ennyit mondott:

— Immár tudom, miként lehet a világot megváltani: meg fogom váltani a népeket megváltóitól.

Azzal megrántotta maga alatt a földet és zuhanni kezdett.

Barta Sándor

33

Betüvers:

B
G H W K F
O C Z D S
E E E E

BETÜK —

óh óh

Tudománytól
Müvészettől
Geográfiától
Pszichológiától

várandósak

GONDOLAT-
EMBRYOKKAL

A J Y I L
M N

ÖRÖKKÉ VÁRANDÓSAK

ZR

HELYZET
CSELEKVÉS

DRÁMA-

0 0 0 0 0

7984

55

óh Ti olajszagú kikirics ábrázatú

Mártirjai

A TUDOMÁNYNAK

KLFCCC
FFEE
GB

KÖLTŐ
RENDEZŐ

ZINÉSZ-O

EGYENLETEK

H H Z

! ! —

Kilopkodjátok a reflektorokat a

SZEMEKBŐL

VILÁG
MINDEN-0 0 0 0 0 —

BETUK

XG YZ TE

FF

Roul Hausmann: Jelzőállomás 1919 (Német)

ÜVEGÓRA

Üvegszemü kisértetek szántják hajnalainkat
A szüzeket felhasitott tenyerükkel fektette elénk 1922 május
Ó ki ad Ó ki ad kendermagot az én döglött madaramnak : a szurok rátapadt bokáimra és benne a kiirtott csigolyájuak égő menete van torkukból guillotin virágzik és mennek
Hát merre?? merre?? rózsaszagu tekintetükben éneklő apácák sirnak
— — — — — — — — — — merre?
Minden templomot leöntöttek a pokol kék szineivel
a buzatáblák brekegnek
a rétek sárgák
SÁRGÁK
az emberek zöldfejüek
térdkalácsukban szögek csikorognak és
ZÖLDFEJÜEK
Ó Világ Világ
Ó jaj jaj jaj
Ó jaj jaj csak ne volnának álarcosbálak hol a lányok rovátkás sonkái hervadnak
Ó munkások és Emberek és képeslevelezőlapok előttünk aranyszónoklataival kelt fel a Nap
Este lett
az eperfa furulyázik
az asszony gyereket szül
És bárgyu homlokát guritja az utcára hol a hullaházak szelidségével oszlopokban ülnek apa lány munkás néger fakanál polgár
és féllábu ámenjeik égnek az oszlopok fölött

365-ös költő

KIS FALU SZIBÉRIÁBAN

TRISTAN TZARA (FRANCIA)

kék fény mely együtt lapit minket a plafónra pajtásom nekem mint mindig
mint alvilági kapuk cimkéje orvosságos üvegre ragasztva a csendes ház ez barátom reszket
és aztán a lomha görnyedt tánc kinálja fel az öregséget óráról-órára szökdécsel a cifferblatton
a lámpák mozdonyfülkék érintetlen gyöngysora száll le olykor közénk
és megürül te ezt ugyhivod csend inni bádogtetőket heringes skatulyák csillogása és tisztes szivem a házakon mik alacsonyak alacsonyabbak magasabbak alacsonyabbak melyeken ügetni akarok és kezemet a kenyérmorzsás kemény asztalhoz dörgölni aludni na ja ha lehetne
megint a vonat a jó tinó a tornyos látnivaló én a padon maradok
mit nekem a tinó a jó az ujság ami jön hideg van én várok beszélj hangosabban
szivek és szemek cicáznak a számban
m e n e t b e n
és kis gyermekek a vérben (az angyal ez? arról beszélek aki közeleg)
fussunk még szaporábban
mindig mindenütt o t t m a r a d u n k a fekete ablakok között

Ford.: *Gáspár Endre*

TAVASZI ÜNNEPÉLY

A politikusok elaludtak a rézkürtökben
a széles pemzli-mosolyú plakátragasztók nyakán.
A tömeg tátott szájával a ligeteken csüng
csak néha-néha tekint nyugatra ahonnan púpos vizesések karcsú hegedűvirtuózokat prüszkölnek édes hazánkra.
Egyébként az emberek mind az ünnepélyt várják a férfiak kacagó tüzoltó csöveivel
a nők esernyőivel és az este megkékült nyakára lehulló lampiónokkal
Ó a tömegekből pálma erdők burjánoznak és hangok tornyosodnak
mert látni akarják az új plasztikumokat
és az ájult táncosnők szent rombuszait
És a megdöglött gyárakból vörös fejű gyufák özönlenek elő
a proletárok ottfelejtett zászlói alatt körbe-körbe éneklik a körutakat de fejük hirtelen explodál

GÖRÖGTÜZ

összerogyott testvéreim
az állatok hasa a hegyek közt egybecsilingel a kacagásban
és a város ágyékán ezer tükör vigyorgásában hisztériásan rángatódznak a csillagok.

Enders Erwin

A
Itt lefüggönyözve tornyosodik
BC
DEFG
HIJKLM
NOPRSTB
HAZUGSÁG
FORRADALOM
KÁPOSZTAFŐZELÉK
GRAMOFON
Tiszta müvészetek sztérája
Szerelmek
TRAGÉDIÁK
Futbalsport
ARCHITEKTURA
VEZÉRCIKK
LOGIKUS EGYENLŐTLENSÉGEK
Dobostorta
BŰZ
BOMBÁK
EZ
KULTURAKONZERVEK
RENGETEGE
ÖIÉ
UŰ
KK!
OJÉ
!!FIGYELMEZTETÉS!!
— EMBEREK —
CACHERLINOZZÁTOK
BE
BETŰITEKET
CACH
ÁÚ
G

Sugár Andor

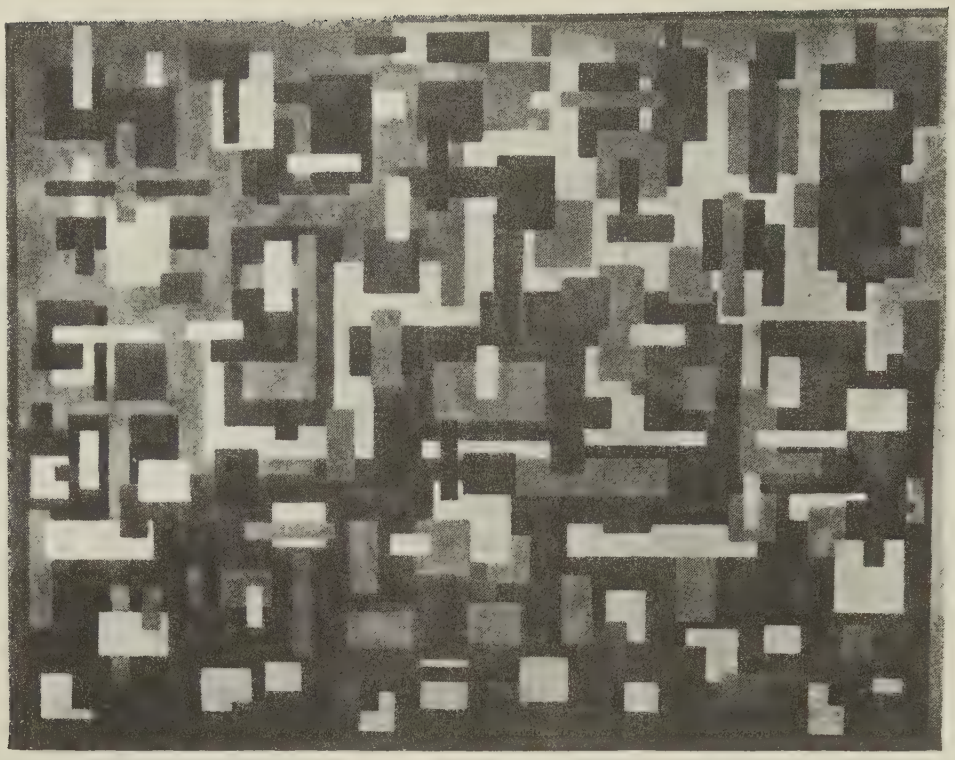

Huszár Vilmos: A városkompozíció

FESTÉSZET

A. GLEIZES (PARIS)

Az a meghatározás, amely a festészet alatt a külvilág ábrázolásának egy módját érti, megakadályoz bennünket a festészet valóságos eszközeinek természetükhöz mért felhasználásában. Ami merőben másodlagos volt a középkor pikturájában, mikor még könyv nem létezett és a szót a tömegek között propagálni kellett, az utánzás szellemének felülkerekedésével egyben értelme és célja lett a festő munkájának.

A kubizmus és megértésének eszközei című könyvemben a festészet tényét igy iparkodtam meghatározni: festeni annyit tesz mint egy sik felületet meglelkesiteni. Nagyobb határozottság kedvéért hozzá tehettem volna még azt is, hogy e felület összes tulajdonságaival. És annak kijelentése után, hogy e tulajdonságok a felület mennyiségeitől függenek s hogy közülük a két legszembeszökőbb a két dimenzió, vagyis a szélesség és hosszuság, kimutathattam volna, hogy a festő szerepe a felület természetében rejlő virtuális erők kinyilatkoztatásában áll. A müvész tehát ura a formák születésének, amelyeknek végtelen nüanszú játéka a felület valóságának megsértése nélkül megfelel érzékelhető realitása ezer arcának.

Ha ilyenformán szigoruan formális szempontból megéreztük a felület mechanizmusát, hátra van még, hogy saját fényuralta körükön belül a formák mechanizmusát is észleljük. Nyomban felvetődik egy fogalom, amely e fény mibenlétének elsőrendü fontosságot ad és amelynek ismerete lehetővé teszi a formák akciójának szigorú rendszer szerinti vezetését; ez a fogalom a szines percepciókhoz tapad. A müvész itt olybá tünik fel mint a formák ritmusának elrendezője a fényben, amely ezt a ritmust látószerveink számára felfoghatóvá teszi. A szin, mely csak a mi szemünknek van, ennek a szervnek lényeges sajátsága, ugyszólyán esztétikai ösztöndija. Tisztán ebből az okból érdemel figyelmet.

De a festők hamarosan elfelejtették a festészet létalapját, mikor ugy fogták fel, mint a köröskörül létezőnek ábrázolásmódját. Középkori elődeik nem felejtették el ezt, ha a korban rejlő szükségszerüségek lényétől idegen anekdótikus hivatást is erőltettek a művészetre: mindenekelőtt szines formában gondolkoztak. A reneszánsz óta, mely határozottan uj orientáció mozzanatát jelzi, a festészet hovatovább elhajlott más valőrök felé, melyeknek a plasztikához semmi közük. Mihelyt a szellem az individuális-anarchikus gondolat tengelye körül forog, mindent hatalmába kerit a szándékoltság; nem lephet meg tehát, ha azt látjuk, hogy a festészet irodalmi variánsok passziv eszközéül szolgál és végül is összezavarják a külső látványosságok előidézte költői reakciókkal.

A magam részéről bevallom, hogy nem értem azt a fogalomzavart, mely lehetővé teszi, hogy Giotto és Corot két művét ugyanazon szóval — festészet — jelöljük. Megjegyzendő, hogy nem a mű milyenségéről van szó, hanem az irányitó szellemről. Ha a Louvreban kijövök az olasz primitivek teréből, hogy belépjek az 1830 és 1870 közötti francia iskola termébe, hiába iparkodom közelhozni Angélicot és Courbet-t. Courbet elvitázhatatlan ereje szerintem egy illuzórikus koncepcióra pazarlódik valami nem tudom milyen realizmus nevében, mig az olaszok a festészet célját érik el, mikor mélységesen spiritualisták maradnak. Courbet realitása a lények és dolgok látszata, mig amazoké tudományon épült. Amit az anekdótákon kivül az mutat, hogy ami Courbétnél a priori, az olaszoknál a posteriori s hogy az utóbbiak művei évszázadok után is ragyogóan ifjak és életesek, mig viszont Courbet és a kor festői, akármilyen kevés idő is választ el tőlük, már ma fakók és idejüket múltak, beleöregedtek a szemfényvesztés éjszakájába.

Ma azonban már nem arról van szó, hogy a kissé mindenütt jelentkező plasztikai ujjászületést az izmusok terminológiáira korlátozzuk, melyek nem adnak egyebet

A
BC
DEFG
HIJKLM
NOPRSTB

Itt lefüggönyözve tornyosodik

HAZUGSÁG

FORRADALOM

KÁPOSZTAFŐZELÉK

GRAMOFON

Tiszta müvészetek sztérája

Szerelmek

TRAGÉDIÁK

Futbalsport

ARCHITEKTURA

VEZÉRCIKK

LOGIKUS EGYENLŐTLENSÉGEK

Dobostorta

BŰZ

BOMBÁK

EZ

KULTURAKONZERVEK

RENGETEGE

ÖIÉ
UŰ
KK!
OJÉ

!!FIGYELMEZTETÉS!!

— EMBEREK —
CACHERLINOZZÁTOK
BE
BETŰITEKET

CACH
ÁÚ
G

Sugár Andor

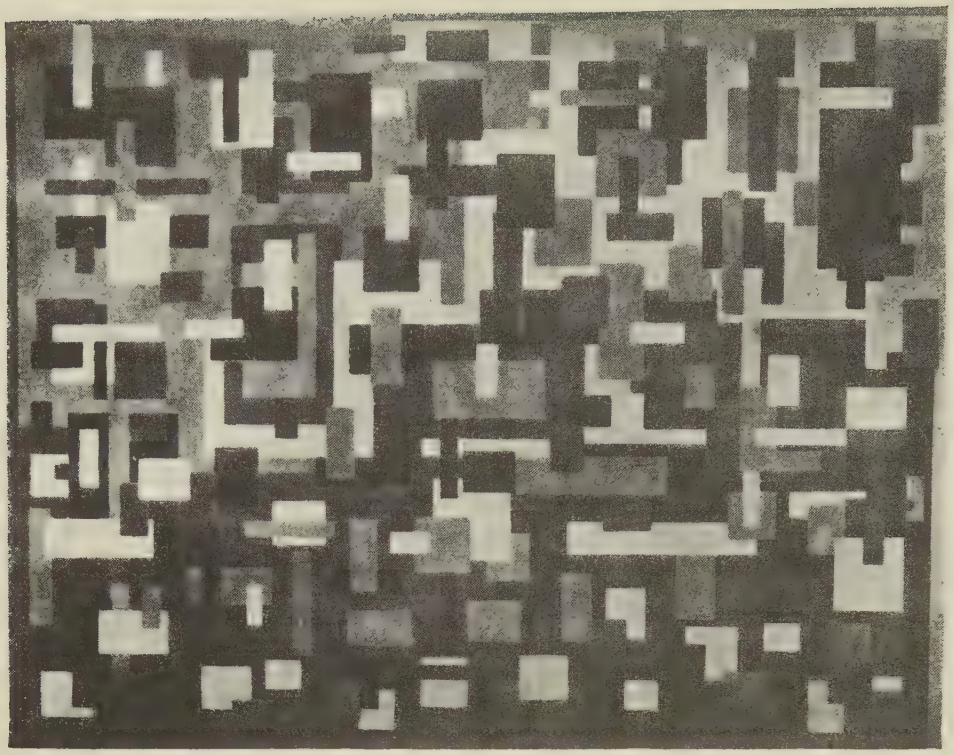

Huszár Vilmos: A városkompozició

FESTÉSZET

A. GLEIZES (PARIS)

Az a meghatározás, amely a festészet alatt a külvilág ábrázolásának egy módját érti, megakadályoz bennünket a festészet valóságos eszközeinek természetükhöz mért felhasználásában. Ami merőben másodlagos volt a középkor pikturájában, mikor még könyv nem létezett és a szót a tömegek között propagálni kellett, az utánzás szellemének felülkerekedésével egyben értelme és célja lett a festő munkájának.

A kubizmus és megértésének eszközei című könyvemben a festészet tényét igy iparkodtam meghatározni: festeni annyit tesz mint egy sik felületet meglelkesiteni. Nagyobb határozottság kedvéért hozzá tehettem volna még azt is, hogy e felület összes tulajdonságaival. És annak kijelentése után, hogy e tulajdonságok a felület mennyiségeitől függenek s hogy közülük a két legszembeszökőbb a két dimenzió, vagyis a szélesség és hosszuság, kimutathattam volna, hogy a festő szerepe a felület természetében rejlő virtuális erők kinyilatkoztatásában áll. A müvész tehát ura a formák születésének, amelyeknek végtelen nüanszú játéka a felület valóságának megsértése nélkül megfelel érzékelhető realitása ezer arcának.

Ha ilyenformán szigoruan formális szempontból megéreztük a felület mechanizmusát, hátra van még, hogy saját fényuralta körükön belül a formák mechanizmusát is észleljük. Nyomban felvetődik egy fogalom, amely e fény mibenlétének elsőrendü fontosságot ad és amelynek ismerete lehetővé teszi a formák akciójának szigorú rendszer szerinti vezetését; ez a fogalom a szines percepciókhoz tapad. A müvész itt olybá tünik fel mint a formák ritmusának elrendezője a fényben, amely ezt a ritmust látószerveink számára felfoghatóvá teszi. A szin, mely csak a mi szemünknek van, ennek a szervnek lényeges sajátsága, ugyszólyán esztétikai ösztöndija. Tisztán ebből az okból érdemel figyelmet.

De a festők hamarosan elfelejtették a festészet létalapját, mikor ugy fogták fel, mint a köröskörül létezőnek ábrázolásmódját. Középkori elődeik nem felejtették el ezt, ha a korban rejlő szükségszerüségek lényétől idegen anekdótikus hivatást is erőltettek a művészetre: mindenekelőtt szines formában gondolkoztak. A reneszánsz óta, mely határozottan uj orientáció mozzanatát jelzi, a festészet hovatovább elhajlott más valőrök felé, melyeknek a plasztikához semmi közük. Mihelyt a szellem az individuális-anarchikus gondolat tengelye körül forog, mindent hatalmába kerit a szándékoltság; nem lephet meg tehát, ha azt látjuk, hogy a festészet irodalmi variánsok passziv eszközéül szolgál és végül is összezavarják a külső látványosságok előidézte költői reakciókkal.

A magam részéről bevallom, hogy nem értem azt a fogalomzavart, mely lehetővé teszi, hogy Giotto és Corot két művét ugyanazon szóval — festészet — jelöljük. Megjegyzendő, hogy nem a mű milyenségéről van szó, hanem az irányitó szellemről. Ha a Louvreban kijövök az olasz primitivek teréből, hogy belépjek az 1830 és 1870 közötti francia iskola termébe, hiába iparkodom közelhozni Angélicot és Courbet-t. Courbet elvitázhatatlan ereje szerintem egy illuzórikus koncepcióra pazarlódik valami nem tudom milyen realizmus nevében, mig az olaszok a festészet célját érik el, mikor mélységesen spiritualisták maradnak. Courbet realitása a lények és dolgok látszata, mig amazoké tudományon épült. Amit az anekdótákon kivül az mutat, hogy ami Courbétnél a priori, az olaszoknál a posteriori s hogy az utóbbiak művei évszázadok után is ragyogóan ifjak és életesek, mig viszont Courbet és a kor festői, akármilyen kevés idő is választ el tőlük, már ma fakók és idejüket múltak, beleöregedtek a szemfényvesztés éjszakájába.

Ma azonban már nem arról van szó, hogy a kissé mindenütt jelentkező plasztikai ujjászületést az izmusok terminológiáira korlátozzuk, melyek nem adnak egyebet

Kassák Lajos: Tipográfia.

fojtogató szisztémánál, holott nekünk metódusra van szükségünk. Nem szabad megnyujtanunk a kétértelműség uralmát sem ugy, hogy kivülről uj mázzal vonjuk be, sem ugy, hogy ok nélkül megszoritjuk az átértékelés munkáját.

Az első esetben nem értettük meg a művészet munkáját a fantázián kivül, mely annak arcát divatszerűen módositja, hanem ezt a munkát az általános emberi munkával egyvonalúnak vesszük: a festő egyedüli foglalkozásának különféle tények riporteres visszaadását tekintjük. Ilyenkor a nihilizmus leselkedik a gyorsan holtpontot ért művészre, mert természete az embernek ragaszkodni a bizonyosságokhoz, melyeket a lényegéből gyúrt törvényekre épitett világban érint.

A második esetben útközben állunk meg és kijelentjük, hogy eljutottunk a világ végéhez, mert nincs bátorságunk tovább merészkedni a szintézis felé és inkább megmaradunk az analizis mellett. Vannak esztétikusok, akik a piktura szótárát akarják megujitani, mikor a tárgyaknak egységet adnak. De ahelyett, hogy a rosszúl értelmezett problémát félretólnák, festészet alatt továbbra is változatlanúl a külvilág ábrázolásának módját értik és előre sejtve az ellenvetést, sietnek hozzátenni, hogy a tárgy megtartásának célja egyesegyedül a művészet emberiesitése.

Meg kell adni, hogy furcsa szempont, mellyel példának okáért egy motor feltalálója édeskeveset törődik, egyszerűen azért, mert nem azt igyekszik utánozni, ami már van, hanem a nyers anyagból, melynek tulajdonságait ismeri, egy meghatározott célt szolgáló valamit akar teremteni.

A festészetnek tehát vissza kell adnunk egy, a jelenségektől független realitást.

A zenész sem azt tanulja, hogy a szót vagy a külső zörejeket utánozza. Veszi a tulajdonságaikban, vonatkozásaikban, ritmikusság és zengzetesség szempontjából tudományosan tanulmányozott hangokat és fegyelmezett organizmusokat alkot, korántsem külső zörejek deformációit.

Mondjuk meg bátran, hogy a festőnek is ugyanez a teendője. A festészet realitása — tény. A felület formái tulajdonságaikban, vonatkozásaikban ritmikusság és szinezettség szempontjából tudományosan tanulmányozandók. Akkor a festő fegyelmezett organizmusokat fog alkotni és korántsem tárgyak vagy külső látványosságok önkényes deformációit.

Mint ahogy a zenét az emberiesiti, hogy az embernek készül, azonképen a festészet is azáltal emberiesül, hogy az emberé. Az emberiesítés nem memória dolga.

És a kétértelműség magától el fog oszlani. A mostani zürzavar helyett, mely hatalmába ejti a művészt, aki tegnap még semmit se tudott és ma már az általános felfogáson tulmenő ismeretek szükségét érezve azok kifejezésében alkalmatlan eszközzel dolgozik, a fogalmak rendezése minden anyagnak megadja majd valóságos lehetőségeit. Akkor nem látunk többé sik felületen annak fölébe helyezett dolgokat, dolgokat, amik indifferens fekete lappá teszik, melyre valaki egy tétel bizonyitását irta, hanem be fogjuk látni, hogy a festő hivatása kizárólag ennek a sik felületnek meglelkesitésében áll s egy uj tény megteremtése felé tendál, mely beéri avval, hogy él, anélkül hogy valamit megmagyarázni akarna.

A művészi alkotás e fogalma különben napról-napra jobban testet ölt. De a realizáció fogalmának határa van. Mert realizálni nem lehet a titok nyitja nélkül. Elengedhetetlen szükség van egy egész tudományos kulturára. A piktura szilárd alapot fog találni az aritmetikában és geometriában — formák — és a fizikában — szinek. — A festő akkor tudni fogja, hogy ha a legnagyobb szabadsággal akarja realizálni belső Énjének titkos arculatát, alá kell vetnie magát az univerzumbeli törvények mozdulatlan alapelveinek. Könnyen lehetséges, sőt nagyon valószinű is, hogy ezek a törvények nagyobb rendszerbe helyezve viszonylagosak, ám a mi biztonságérzetünket kielégiti, ha abban a rendszerben, melybe magunk beletartozunk, egy világát teremthetjük meg az érzékelhető formáknak. Aki nem ismeri vagy tagadja ezeket a törvényeket és azt állitja, hogy ha az alapelvek örökkévalók, maguknak kell manifesztálódniuk, azok nem értették meg, hogy ha az organizmusokat alkotó természet szükségképen egy szigorú processzust követ, a teremtés művét végző ember is kell, hogy lelkiismerete legyen egy nem kevésbbé szigorú processzusnak. Ezen az igazságon és a belőle levezethetőkön kivül van az esztétika területén a rút, a rút, mely a törvény létezésének bizonyitéka.

1922 április.

Ford: Gáspár Endre

DON LOYOLAI INIGO

RICHARD HUELSENBECK (NÉMET)

A gallionokat fel és lehuzogatják a holdtól elkülönül a lélek és a lélek zsebe az indiánusokat megtéritettük és a kurvákat kik a pokoli bün terheltjei voltak már 8 napja csókolom a követ melyre urunk Krisztus lábát tette amint égbeszállt egy szőke gyermek korbácsol reggelenként napkelte előtt és a békák szent véremet isszák szemeimet magam mögé dobtam és a vámosok és vétkezők táncoltak rajta mig lélegzetük elakadt én átlépem a rubikont fejemben örvénylenek a szakramentek öszvéreim a városokon át mennek és a nép imádja ó én az árnyéktetőket és földtáblákat tartom magam elé örömömre ki akarja megtiltani ezt nekem orditással száll föl előttem fel a föld ABBA ABBA kiáltják a bölcsek utam mögött
ha én lélegzetemet visszatartom jajjongás száll a sirhelyekből
ha én táncolok mondják a farkasok kölykeikhez
hideg ur hideg ur mint ez még
ó bizony mégse azonban egészen
TE VAGY AZ UTAM ÉS AZ IGAZSÁG LÉGY VELEM

Ford: Sánta Pál

PORTRAIT *(Ujvári Erzsi prózái alá)*

A patak ismeri a titokzatosság korálpalotáit
Rétek patak alá tették zokogó fejüket
A réten fű
réten virág
virágon madár
Nap szomoruságával lekaszálja
A patakban ólom van. Ólom. Ólom
madár keresztbe feküdt a patakon
A patakon ólom van. Ólom. Ólom
A patakban
Ólom
Ólom
Patak

K. L.

TATLIN ÜVEGTORNYA

N. PUNIN

(OROSZ)

A Közoktatásügyi Népbiztosság képzőművészeti szakosztálya 1919-ben megbizta V. E. Tatlint, hogy készitse el a III. Internacionále emlékművének tervezetét. Tatlin haladéktalanúl hozzálátott a munkához és elkészitette a tervezetet. Ezután V. E. Tatlin, J. A. Mejerzon, M. P. Vinogradov és T. M. Sapiro, a „Kollektiv alkotásban" egyesülten, részleteiben is kidolgozták a tervezetet és megépitették a modellt.

Az emlékmü eszméjének alapja az architektura, szobrászat és festészet principiumainak organikus szintézisére épült, a monumentális épitkezés uj tipusát kellett adnia, egyesitve magában a tiszta müvészi formákat a gyakorlati formákkal. Ebből az alapból indulva, az emlékmü tervezete három hatalmas üvegépitményt állit be, a központi vertikális és spirális egyesitett rendszerével épitve. Ezek az épitmények egymás fölött vannak és a különböző, harmonikusan összeegyeztetett formák fogják őket össze. Hála a különleges mechanizmusuknak, az épitmények mozognak és találkoznak a különböző gyorsaságu mozgásban. Az alsó épitmény (A) formáiban kubust ad; a saját tengelye körül forogva egy esztendő alatt fordul meg és a törvényhozás céljaira van szánva. Itt történhetnek meg az Internacionále kongresszusai, a nemzetközi szervezetek ülései és más nagyobb törvényhozó gyülések. A következő épitmény (B) formájában piramis, a tengelye körül egy fordulást egy hónap alatt végez és a végrehajtás céljaira van szánva. (Az Internacionále végrehajtóbizottsága, titkársága és más adminisztrációs intézményei számára.) Végül a felső henger (C) egy nap alatt teszi meg a forgást: ez az információs iroda, a nemzetközi proletariátus hireinek, lapjainak, manifesztumainak, brossüráinak stb központja, itt van a sürgönyfelvevő és a mozgokép terem. A tengely csucsán, legfelül egy gömb van, amelyből a rádióállomás árbocai nyulnak ki az emlékmü felé. Tatlin elgondolása szerint az üveg épitmények légüres teret adó kettős válaszfallal vannak elválasztva, ami lehetővé teszi a belső temperatura megtartását. Az emlékmü egyes részei, az épitmények különböző forgássebességéhez alkalmazott, komplikált szerkezetü villamos emelők segitségével összeköttetésben lesznek a földdel és egymással. Ezek a tervezet technikai alapjai.

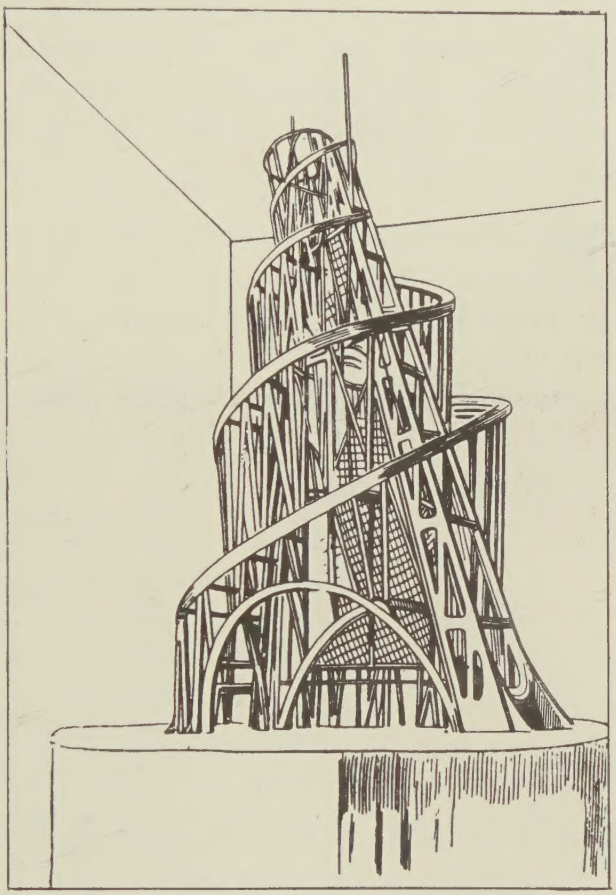

V. Tatlin: Üvegtorony (orosz) „Zenit"

A szociális forradalom önmagában nem változtatja meg a müvészet formáit, de lehetőségeket ad, amelyek lassan megváltoztatják azokat. A monumentális propaganda gondolata nem változtatta meg a szobrászatot és szobrászokat, de megdöntötte a plasztikus megjelenésnek a burzsoá osztályban uralkodó principiumát. A renaissance plasztikájának tradiciói időszerüeknek mutatkozhattak egészen addig, amig a kapitalista államnak feudális-burzsoá gyökerei meg nem inogtak. A renaissance elpusztult, de Európa még csak most takaritja el a romjait

Igaz, a kommunista kormányok belátható ideig a görög-olasz klasszicizmus figurális emlékmüveit fogják felhasználni a monumentális propaganda eszközéül, de csak azért, mert ezek a kormányok rájuk lesznek utalva, aminthogy rá vannak utalva a forradalom előtti kor iskoláinak specialistáira. A figurális (görög-olasz) emlékmüvek kétféle ellentmondásban vannak a mai korral. Az egyéni hősiességet kultiválják és meghamisitják a történelmet: a hősök (és istenek) szobrai és fejei ellentmondanak a történelem mai értelmezésének. Nagyon egyéni formák ott, ahol a proletárok tizversztes sorai állanak: a legjobb esetben a hős karakterét, érzelmeit vagy gondolatait adják — de ki tudja kifejezni a kollektiv ezrek megfeszült érzéseit és gondolatait!? Tipus? De a tipus konkretizálja, átszervezi és nivellálja a tömegeket. A tömeg gazdagabb, élőbb; sokkal komplikáltabb és sokkal szervesebb.

De ha tipust adnak is — a figurális emlékmüvek még jobban ellentmondanak a maiság szerves megnyilvánulásának a maguk figurájával. Az ilyen emlékmüvek agitációs ereje valóban kevés az utca zajában, mozgásában és tömegeiben. A gránit alakok, lehet, sokat látnak — de őket nem veszi észre senki. El vannak rejtve a formáikban, amelyek akkor állottak össze, amikor a lovagkor, az öszvértranszport és a kő-ágyugolyó virágzott. A csatáknak telefon utján való vezetése orrba vágja a hősöket. A városi ember legalább egyszer naponta látja Lassale-t a könyvek cimlapján, a lapok fejlécén a könyvtárakban. Lassale szobra észre nem véve és hasztalan áll attól a pillanattól kezdve, ahogy megtörtént a leleplezése...

Az emlékmünek élnie kell a város szociális életében s a városnak élnie kell benne. Szükségesnek és dinamikusnak kell lennie, hogy időszerü legyen. Az uj kor formáit a müvész nem a feudál-burzsoázia renaissancanak tradicióiban találja meg, hanem dolgozva, mint a munkás, a mai plasztika hármas egységében: az anyagban, a szerekezetben és térben. Az anyaggal, szerkezettel és térrel dolgozva kapta Tatlin a világ monumentalis alkotásinak uj formáját. Ilyen a III. Internacionále emlékmüvének formája.

De minden kifejezési formát át lehet vinni a gyakorlatba, mert a gyakorlati forma nem más, mint a forma megjelenésének organizálása. A gyakorlati használattól elvont formák — a mai időkig a müvészi formák legnagyobb része — egyszerüen nem organizált formák. És lehet, hogy a müvészet igazi lényege az organizálás elve. Az emlékmü a törvényhozó (A épitmény) a végrehajtó (B épitmény) és hirterem (C) iniciativájának koncentrációjára van osztva, ami mellett ezeknek tere, összhangban a mai megjelenés principiumaival a tér legmagasabb rétegeinek kihasználása. Ennek, valamint az anyagnak (üveg) jellemzője a tisztaság és az anyagi vonzódástól felszabadult ideális volta.

Az a müvészet, amely az alkotó idealizmus elvonatkozása, különösen az, amely az intuició tartalmában nyilatkozik meg — a tisztátalan ritmusok müvészete.

A ritmusnak mindezideig nem volt meg a lehetősége kiterjedni a materialis kultura elemeire, mely utóbbiak meghatározzák létezésének fejlődését és feltételeit: és maga a lét — ritmus. A vele való összhangból áramlik az intuició. A ritmus tisztasága és teljessége meghatározza az önmagátadás fokát és én nem ismerek tisztább és teljesebb ritmust, Tatlin munkáinak ritmusánál. A legnagyobb érzéseket adja a szemnek az anyaghoz való viszonyában és különösen az anyagok összetevődésében meghatározza a ritmikus mozgás határait. Látjuk, hogy a mozgásszakaszok egységes ritmusa, mint alap, hogyan van összefogva az üveg és vas tulajdonságaiban. Ahogyan a rezgések száma a mozgás hosszuságában térbeli mértéke a hangnak, az üveg és a vas viszonya mértéke a ritmusnak. Milyen nyers és izzó egyszerüség van ebben a két egyszerü anyagban. Ezek az anyagok a mai müvészet elemei. Az összetevődésükből adódó forma oly hatalmas és erőteljes lendület ritmusát adja, hogy az oceán születésének látszik.

A forma megvalósitása a dinamikának olyan felülmulhatatlan nagyságban való megtestesülése, mint amilyen a sztatika megtestesülése a piramisokban. Ismételjük: — csak a sokmilliós proletariátus öntudatának ereje dobhatta a világba ennek az emlékmünek a formáit; izmokban kellene megtestesiteni ezt az erőt, mert nekünk megvan az ideális, élő és klasszikus megjelenésünk a földgömb munkássága nemzetközi szervezetének tiszta és teremtő formájában.

Ford: Mácza János

A MA

4. wieni előadóestélye 1922 Május 28-án este ½8 órakor a Konzerthaus kistermében. A legujabb irodalom, zene, tánc és énekmüvészet reprezentativ képviselőivel és előadóival. Jegyek K 300—1200-ig a MA kiadóhivatalában, Lányinál (I., Kärntnerstraße 44) és a Konzerthaus pénztáránál.

UJ KIADVÁNYAINK

KUDLÁK LAJOS: **12 Lithografia** (4 szinezett és 8 egyszinü) Megjelent 100 amatőrszámban: ára 4000 oszt. korona, 50 cseh korona, 60 dinár, 70 lei, 400 magy. korona, 150 márka, 1 dollár, 20 lira, 8 sv. korona, 10 sv. frank stb.

FORBÁTH IMRE: **Versek** Ára: 900 oszt. korona, 15 cseh korona, 20 dinár, 25 lei, 80 magyar korona, 30 márka, ½ dollár, 5 lira, 1 sv. korona, 1 sv. frank. Ebből a könyvből 25 amatőr pd. is készül különleges kivitelben. Ára: 1200 oszt. korona, 20 cseh korona.

BARTA SÁNDOR: **Mese a trombitakezü diákról** (összegyüjtött mések 1919—22) Ára: 900 oszt. korona, 15 cseh korona, 20 dinár, 25 lei, 80 magy. korona, 25 márka, ½ dollár, 5 lira, 1 sv. korona, 1 sv. frank. Ebből a könyvből 30 számszott, amatőrpéldány is készül, ára 1200 oszt. korona, 20 cseh korona, 25 dinár stb.

A MA uj levelezőlapsorozata:

1. Epitészet
2. Gépplasztika
3. Kassák
4. Lissitzky
5. Man Rey
6. Moholy Nagy
7. J. Van Doesburg
8. V. Tatlin

Az egész sorozat ára 500 oszt korona, 50 magy korona, 15 cseh korona, 18 dinár, 30 márka, 30 lei, 6 lira, 2 sv. frank, 5 fr. frank, 2 sv. Korona, ½ dollár. Egyes levelezőlap ára: 80 oszt. korona, 10 magy. korona, 2 cseh korona, 2½ dinár, 4 márka.

MEGRENDELHETŐ A MA KIADÓHIVATALÁBAN WIEN, XIII., AMALIENSTRASSE 26.

Előfizetési dij:

egy évre:	fél évre:
3000 K.	1500 K.
75 szokol	40 szokol
40 dinár	20 dinár
75 lei	40 lei
75 márka	40 márka
20 sv. korona	10 sv korona
4 dollar	2 dollár
20 lira	10 lira
20 frank	10 frank
8 sv. frank	4 sv. frank

Egyes szám ára:

300 K., 7 szokol, 5 dinár, 10 lei, 10 márka, 1 és fél sv. korona, 25 cent, 2 lira, 2 frank.

A MA amatőr számainak előfizetési ára:

(megjelenik 50 példányban.)

egy évre:	fél évre:
5000 K.	2500 K.
100 szokol	50 szokol
100 márka	50 márk
60 dinár	30 dinár
50 lira	25 lira
100 lei	50 lei
10 dollár	5 dollár

Az amatörpéldányok egyes számonként nem kaphatók!

A MA pártoló tagsági ára:

Pártolótsági dij egy évre: 5000 o. K., 150 szokol, 120 dinár, 150 lei, 150 márka, 80 lira, 70 frank, 30 svájci frank, 10 dollár, 20 sv. kor.

A felsorolt könyvek csakis készpénzfizetés ellenében rendelhetők meg a *MA kiadóhivatalában, Wien, XIII., Amalienstraße 26*

JUBILEUMI MA DUPLASZÁM

800 oszt. korona

15 szokol

15 dinár

30 lei

80 m. korona

„Ma" havonta egyszer megjelenő aktivista müvészeti és társadalmi folyóirat. Szerkeszti: Kassák Lajos. Helyettes szerkesztők: Barta Sándor. Felelős szerkesztő: Joseph Kalmer. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Wien, XIII., Amalienstraße 26/11. Németországi képviselőnk: Moholy-Nagy László, Berlin W 35, Lützowstrasse 73 Atelier. Csehországi képviselőnk: Kudlák Lajos, Lučeneč, Massarikova u. 11. Szlovákiai képviselőnk: Mácza János, Kossice Massarikova u. 25.

VII. évf., 5—6. szám. Megjelenés dátuma 1922 Május 1. A lap minden cikkéért a szerző felel.

Druck: „Elbemühl" Wien, IX., Berggasse 31. —